RNI NO. MAHMAR/2020/84035

कायदेविषयक मार्गदर्शन मोफत
संपर्क
ॲड. सिद्धार्थ
MVsc, MBA, LLM
मो नं ९४२२५३९४५१

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

दि. २४ जुलै २०२६

१९१७- राजश्री शाहू महाराजांनी प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे करण्याचा हुकुम काढला.
१९२१- कोल्हापूर येथे नाभिक विद्यार्थी वसतिगृहाची स्थापना शाहू महाराजांनी दिलेल्या रंकाळा येथील जागेत केली.
१९२०- छत्रपती शाहू महाराज करवीर यांच्या वाढदिवसाच्या मुहूर्तावर अमरावती येथे चोखामेळा फ्रि बोर्डींग उघडण्यात आले.
संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

शुक्रवार २४ जुलै २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : २०४ | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-
Friday, 24 July 2026 | Year : 6 | Issue : 204 | Daily | Rate: Rs. 5/-

सीजेपीचे आज देशव्यापी आंदोलन

नवी दिल्ली : झुरळ जनता पार्टी (सीजेपी) आज देशभरात पोलीस अत्याचारांविरोधात शांततापूर्ण आंदोलन करणार आहे. सीजेपीने विद्यार्थी संघटनांना प्रत्येक जिल्ह्यात एकत्र येऊन विद्यार्थ्यांच्या मागण्या मांडण्याचे आवाहन केले आहे. परवानगी आणि व्यवस्था केली पाहिजे. जमावाला संबोधित करताना, सीजेपीचे प्रवक्ते आशुतोष रांका यांनी दावा केला की, सरकारी प्रतिनिधींनी जंतर मंतरवर येण्यास नकार दिला आहे. त्यांनी असाही दावा केला की, मंत्री जितेंद्र सिंह अजूनही म्हणत आहेत की त्यांनी त्यांना चर्चेसाठी केंद्रीय मंत्री जेपी नड्डा यांच्या घरी आमंत्रित केले होते. आशुतोष यांनी जनतेला विचारले की, त्यांनी जावे की नाही, आणि त्यांना सहमत करून घ्यावे. सीजेपीचे प्रवक्ते आशुतोष रांका यांनी आपल्या दोन अटी मांडतांना सांगितले, 'पहिली अट अशी आहे की, ही बैठक जेपी नड्डा यांच्या निवासस्थानी होणार नाही. ती जंतर मंतर किंवा तटस्थ ठिकाणी होईल. दुसरी अट अशी आहे की, सरकारने ठोस माहिती द्यावी आणि मागण्या कधी पूर्ण केल्या जातील हे स्पष्ट करावे.'

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी X वर पोस्ट करताना म्हटले, 'देशातील तरुणांचे कल्याण आणि त्यांचे भविष्य हे आमचे सर्वोच्च प्राधान्य आहे. पेपरफुटीच्या सर्व प्रकरणांचा जलद निपटारा करण्यासाठी आणि दोषींना लवकरात लवकर शिक्षा व्हावी हे सुनिश्चित करण्यासाठी फास्ट ट्रॅक न्यायालये स्थापन केली जातील. आवश्यक कारवाई सुनिश्चित करण्यासाठी संबंधित विभागांना सूचना देण्यात आल्या आहेत. विद्यार्थ्यांच्या हिताचे रक्षण करण्यासाठी सरकारकडून घेण्यात येत असलेल्या निर्णयांच्या मालिकेतील हे एक महत्त्वाचे पाऊल आहे. तरुणांच्या भविष्याशी खेळणाऱ्या कोणालाही सोडले जाणार नाही.'

सरन्यायाधीशांचे प्रवक्ते, सौरभ दास म्हणाले, 'अशा घोषणा निरुपयोगी आहेत. हे केवळ जनतेची दिशाभूल करण्याचे प्रयत्न आहेत. आम्हाला उत्तरदायित्व आणि जबाबदारी हवी आहे. केंद्रीय मंत्री धर्मेंद्र यांच्या राजीनाम्याच्या पातळीखालील कोणाशीही आम्ही या विषयावर चर्चा करणार नाही,' असे ते पेपरफुटीत सहभागी असलेल्यांना कठोर शिक्षा मिळावी यासाठी जलदगती न्यायालये स्थापन करण्याबाबतच्या पंतप्रधान मोदींच्या ट्विटचा संदर्भ देत म्हणाले.

दिल्लीचे माजी मुख्यमंत्री अरविंद केजरीवाल यांनी प्रधानमंत्री मोदींवर निशाणा साधला आहे. केजरीवाल म्हणाले, 'आज सकाळी पंतप्रधानांनी पेपरफुटी प्रकरणांसाठी जलदगती न्यायालये स्थापन करण्याची घोषणा केली. धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याचं काय झालं? प्रधानमंत्रींचे हे वक्तव्य एका पराभूत, दिशाहीन आणि अहंकारी व्यक्तीचे वाटते.'

प्रधान यांच्या राजीनाम्याशिवाय चर्चा नाही ?

नवी दिल्ली : नीट पेपरफुटीवरून संसदेत सरकार आणि विरोधी पक्षांमधील संघर्ष अधिकच तीव्र झाला आहे. जोपर्यंत केंद्रीय शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान पदावर आहेत, तोपर्यंत संसदेत नीटच्या मुद्द्यावर होणारी कोणतीही चर्चा पूर्णपणे निरर्थक ठरेल, असे काँग्रेस पक्षाने गुरुवारी स्पष्ट केले. देशभरातील जनभावनेचा हवाला देत, प्रमुख विरोधी पक्षाने शिक्षणमंत्र्यांच्या तात्काळ राजीनाम्याची मागणी केली आहे. राज्यसभेतील विरोधी पक्षनेते मल्लिकार्जुन खर्गे यांनी नीट चर्चेला सुरुवात होण्यापूर्वी शिक्षणमंत्र्यांनी राजीनामा द्यावा अशी मागणी सभागृहात केली. दरम्यान, सोनिया गांधी, राहुल गांधी, मल्लिकार्जुन खर्गे आणि इतर काँग्रेस खासदारांनी धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याच्या मागणीसाठी संसद परिसरात तीव्र आंदोलन केले. काँग्रेसचे राष्ट्रीय सरचिटणीस जयराम रमेश यांनी 'एक्स' या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवरील एका पोस्टद्वारे सरकारवर जोरदार हल्ला चढवला आहे. त्यांनी मध्य प्रदेशातील व्यापम घोटाळ्यामुळे रद्द झालेल्या २०१५ च्या पावसाळी अधिवेशनाची आठवण करून दिली. जयराम रमेश यांनी असा आरोप केला आहे की, व्यापम घोटाळ्याच्या वेळी ज्या मुख्यमंत्र्यांना संरक्षण देण्यात आले होते, त्यांना नंतर दोन महत्त्वाची केंद्रीय मंत्रालये देण्यात आली. व्यापम घोटाळ्याच्या वेळी ज्या व्यक्तीच्या अध्यक्षपदी होते, त्यांना संरक्षण देण्यात आले आणि आता 'प्रधानमंत्री' एनटीए पेपरफुटीच्या वेळी पदावर असलेल्या व्यक्तीला संरक्षण देत आहेत.'

शिक्षण बजेट वाढले, पण वाटा झाला कमी

शिक्षणावरील खर्च सातत्याने वाढत आहे. शिक्षणासाठीचे बजेट (तत्कालीन मनुष्यबळ विकास मंत्रालय) २०१३-१४ मध्ये '६५,८६७ कोटी होते, जे २०२६-२७ मध्ये वाढून '१,३९,२८९ कोटी झाले. याचा अर्थ, १३ वर्षांत बजेट दुप्पटीहून अधिक झाले आहे. तथापि, दुसरीकडे, एकूण केंद्रीय बजेटमधील शिक्षणाचा वाटा सातत्याने कमी झाला आहे. २०१३-१४ मध्ये तो सुमारे ४% होता आणि २०२६-२७ मध्ये तो सुमारे २.६% पर्यंत कमी होईल.

नीट-यूजी पेपरफुटीवरून संसदेत तिढा कायम

नवी दिल्ली : संसदेच्या पावसाळी अधिवेशनादरम्यान नीट-यूजी पेपरफुटीवरून निर्माण झालेला तिढा अधिकच गडद होत चालला आहे. दरम्यान, लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांनी गुरुवारी संध्याकाळी आपल्या निवासस्थानी दोन्ही सभागृहांतील काँग्रेस खासदार तसेच विरोधी पक्षांच्या नेत्यांची एक महत्त्वाची बैठक बोलावली आहे. संसदेतील या राजकीय तणावाच्या पार्श्वभूमीवर, विरोधी पक्ष आणि सरकार दोन्ही आपापल्या भूमिकेवर ठाम आहेत. शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांनी राजीनामा दिल्यासच नीट-यूजी पेपरफुटीच्या मुद्द्यावर चर्चा होऊ शकेल, अशी मागणी विरोधी पक्षांनी केली आहे. याव्यतिरिक्त, राज्यसभेच्या नियम २६७ नुसार, इतर सर्व कायदेशीर कामकाज स्थगित करून तात्काळ चर्चा आयोजित केली पाहिजे. नियम २६७ नुसार राज्यसभेतील खासदाराला वरिष्ठ सभागृहातील कामकाज स्थगित करण्याची मागणी करण्याचा अधिकार आहे. दरम्यान, केंद्र सरकारची भूमिका अशी आहे की ते नीट आणि संबंधित बाबींवर चर्चा करण्यास पूर्णपणे तयार आहे, परंतु विरोधी पक्षांनी कोणतीही पूर्वअट लादू नये.

महत्वाच्या बातम्या

आंदोलनाच्या ३४ व्या दिवशी वांगचुक यांचे ११ किलो वजन कमी

नवी दिल्ली : नीट' (NEET) परीक्षा पेपरफुटी आणि इतर शैक्षणिक गोंधळाची नैतिक जबाबदारी स्वीकारून केंद्रीय शिक्षण मंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांनी राजीनामा द्यावा, या मागणीसाठी हे आंदोलन सुरू आहे. वांगचुक यांचे तब्बल ११ किलो वजन कमी होऊनही आणि प्रकृती खालावलेली असतानाही वांगचुक यांचा निर्धार ठाम आहे. त्यांनी गुरुग्राम येथील मेदांता रुग्णालयाच्या अतिदक्षता विभागातून (ICU) एक व्हिडिओ संदेश जारी केला आहे. सरकारने आंदोलक विद्यार्थ्यांवर बळाचा वापर करणार नाही, तसेच त्यांच्यावर कोणताही लाठीचार्ज किंवा खोटे गुन्हे (FIR) दाखल केले जाणार नाहीत, असे ठोस आश्वासन दिल्यास मी आजच उपोषण सोडण्यास तयार आहे, असे वांगचुक यांनी स्पष्ट केले आहे.

नागपूरच्या शाळेत आठ वर्षांच्या विद्यार्थ्याचा मृत्यू

नागपूर : महाराष्ट्रातील नागपूर शहरातील जरीपटका भागातील एका खाजगी शाळेतील आठ वर्षांच्या विद्यार्थ्याचा अचानक मृत्यू झाला, अशी माहिती पोलिसांनी बुधवारी दिली. मृत विद्यार्थ्याची ओळख समता नगरचा रहिवासी फणित शालिग्राम कात्रे अशी पटली आहे. तो इयत्ता तिसरीचा विद्यार्थी होता. जरीपटका पोलिसांनी सांगितले की, मंगळवारी सकाळी कात्रेची आई त्याला शाळेत सोडायला आली होती. सुट्टीच्या वेळी तो इतर विद्यार्थ्यांसोबत वर्गाबाहेर आला. दुपारी सुमारे २.१० वाजता कॉरिडॉरमध्ये धावत असताना तो अचानक कोसळला. शाळेच्या कर्मचाऱ्यांनी तात्काळ त्याला मदत केली. त्याला जवळच्या रुग्णालयात नेण्यात आले, त्यानंतर शासकीय मेयो रुग्णालयात दाखल करण्यात आले. डॉक्टरांनी त्याला मृत घोषित केले. पोलिसांनी अपघाती मृत्यूची नोंद केली आहे.

आंदोलकांना अमली पदार्थ प्रकरणात गोवण्याची धमकी ...

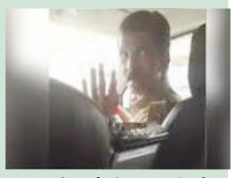

मुंबई : मुंबई पोलिसांनी एका व्हायरल व्हिडिओची चौकशी करण्याचे आदेश दिले आहेत, ज्यामध्ये एक पोलीस अधिकारी विद्यार्थी आंदोलकांना, आंदोलनात पुन्हा सामील झाल्यास त्यांना गुंगीचे औषध देऊन आयुष्यभर तुरुंगात ठेवण्याची खोटी धमकी देत असल्याचे ऐकू येत आहे. एका पोलीस अधिकाऱ्याने सांगितले की, या प्रकरणी चौकशी सुरू करण्यात आली आहे. चौकशी पूर्ण होईपर्यंत संबंधित पोलीस चालकाला त्याच्या सध्याच्या पदावरून हटवण्यात आले आहे. दिल्लीतील सीजेपीच्या नेतृत्वाखालील विद्यार्थी आंदोलनाच्या समर्थनार्थ सध्या मुंबईत आंदोलने सुरू आहेत.

दिल्लीनंतर मुंबईत विद्यार्थ्यांचा संताप

मुंबई : दिल्लीत सीजेपीच्या 'पार्लमेंट चलो' मोर्चादरम्यान झालेल्या पोलीस कारवाईच्या निषेधार्थ बुधवारी मुंबईत मोठ्या संख्येने तरुण रस्त्यावर उतरले. परीक्षेतील कथित अनियमितता आणि पोलीस कारवाईविरोधात आंदोलकांनी निषेध नोंदवला. एका व्हायरल व्हिडिओमध्ये, एक तरुणी पोलीस व्हॅनसमोर उभी असल्याचे दिसत असून, तिच्यामागे असलेले आंदोलक घोषणाबाजी करत आहेत. यामुळे रस्त्यावरील वाहतुकीवरही परिणाम झाला. सलग तिसऱ्या दिवशीही हे आंदोलन सुरू होते आणि यात विविध राजकीय पक्षांचे कार्यकर्ते, विद्यार्थी आणि सामाजिक कार्यकर्तेही सहभागी झाले होते. मुंबईतील आंदोलनाचा आणखी एक व्हिडिओ व्हायरल झाला. त्यामध्ये काही तरुण पोलिसांच्या व्हॅनच्या मागे धावतांना दिसत होते. त्यांनी बाहेरून मागचा दरवाजा उघडला, ज्यामुळे ताब्यात घेतलेल्या अनेक आंदोलकांना धावत्या व्हॅनमधून बाहेर पडता आले. जवळच्या झोपडपट्ट्यांमधील वृद्ध लोक मुसळधार पावसात आंदोलन करणाऱ्या तरुणांचे बाल्कनीतून स्वागत करतांना दिसत होते. दादर भागातील असल्याचे मानल्या जाणाऱ्या दुसऱ्या एका व्हिडिओमध्ये, मुलांना घेऊन जाणाऱ्या स्कूल बसला वाट देण्यासाठी आंदोलक मागे हटतांना दिसत होते.

आसाममध्ये नऊ लाख लोकांना पुराचा फटका

गुहाटी : आसाममधील यावर्षीच्या पुरामुळे मागील वर्षांचे विक्रम मोडून मोठ्या प्रमाणावर विध्वंस झाला आहे. राज्यातील २५ जिल्ह्यांमधील १,८०० हून अधिक गावे प्रभावित झाली असून, ९ लाखांहून अधिक लोकांना याचा फटका बसला आहे. आतापर्यंत, पूर आणि संबंधित घटनांमध्ये ४१ जणांचा मृत्यू झाला आहे, तर हजारो जनावरे वाहून गेली आहेत. या व्यापक नुकसानीच्या पार्श्वभूमीवर, केंद्र सरकारने परिस्थितीवर देखरेख वाढवली आहे. केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह यांनी गुरुवारी मुख्यमंत्री हिमंता बिस्वा सरमा यांच्याशी फोनवर बोलून पुराच्या परिस्थितीची विचारपूस केली आणि नुकसानीचा आढावा घेण्यासाठी लवकरच एक आंतर-मंत्रालयीन केंद्रीय पथक आसाममध्ये पाठवले जाईल, अशी घोषणा केली. मुख्यमंत्री हिमंता बिस्वा सरमा यांनी 'एक्स' या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवर ही माहिती देताना सांगितले की, अमित शाह यांनी त्यांच्याशी राज्यातील 'अभूतपूर्व पूर परिस्थिती' बाबत चर्चा केली. केंद्रीय गृहमंत्री यांनी त्यांना आश्वासन दिले की, एक आंतर-मंत्रालयीन केंद्रीय पथक लवकरच आसामला भेट देऊन पुरामुळे झालेल्या नुकसानीचा आढावा घेईल. या मूल्यांकनाच्या आधारे, केंद्र सरकार राज्याला मदत आणि पूरग्रस्त कुटुंबांच्याउपजीविकेच्या पुनर्बांधणीसाठी आवश्यक ती मदत देण्याबाबत निर्णय घेईल. मुख्यमंत्री म्हणाले की, वरच्या भागांमध्ये ढगफुटीमुळे आलेल्या अचानक आलेल्या पुरामुळे लोकांच्या जीवनावर गंभीर परिणाम झाला आहे. या संकटाच्या वेळी आसामच्या लोकांसोबत उभे राहिल्याबद्दल आणि केंद्र सरकारकडून मिळालेल्या पाठिंब्याबद्दल त्यांनी अमित शाह यांचे आभार मानले.

या पुराचा फटका अशा अनेक गावांना बसला, ज्यांनी गेल्या काही वर्षांत असा पूर अनुभवला नव्हता.

नीट वादावरून खर्गे यांचा केंद्राला प्रश्न

नवी दिल्ली : काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खर्गे यांनी गुरुवारी केंद्रीय मंत्री किरेन रिजिजू यांचा आरोप फेटाळून लावला. रिजिजू यांनी आरोप केला होता की, विरोधी पक्ष परीक्षेच्या पेपरफुटीवरील चर्चेपासून पळ काढत आहे. खर्गे म्हणाले की, जर सरकारला खरोखरच चर्चा हवी असती, तर त्यांनी विरोधी पक्षाच्या पहिल्या मागणीनुसारच चर्चेला परवानगी दिली असती.

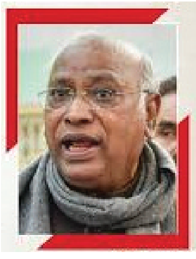

पत्रकारांशी बोलतांना खर्गे यांनी प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्यावर जोरदार हल्ला चढवला. त्यांनी या विषयावरील त्यांच्या हेतूंवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले आणि केंद्रीय शिक्षण मंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याची मागणी केली. खर्गे म्हणाले, ***'जर ते चर्चेसाठी तयार असते, तर आम्ही मागणी केल्याच्या दिवशीच ती सुरू झाली असती. ते का तयार नव्हते? नंतर, तुम्ही विद्यार्थ्यांवर लाठीचार्ज केला. आम्ही खासदार आहोत, पण सत्ताधारी पक्षाच्या सदस्यांनीच आज दार बंद केले.'*** ते पुढे म्हणाले, 'त्यांना लाज वाटायला हवी. जोपर्यंत ते (धर्मेंद्र प्रधान) राजीनामा देत नाहीत, तोपर्यंत हे चालणार नाही. पंतप्रधान गप्प का राहिले आहेत? या परिस्थितीला जर कोणी जबाबदार असेल, तर ते प्रधानमंत्री आहेत. त्यांनी आपल्या खासदारांना विद्यार्थी आंदोलनाला विरोध करण्यास उघडपणे सांगितले आहे. पंतप्रधानांचा हेतू योग्य नाही. ते महत्त्वाच्या विषयांवर कधीच बोलले नाहीत.' ते पुढे म्हणाले, 'आम्हाला नियम २६७ अंतर्गत चर्चा करायची होती. पण सरकारने त्याला मान्यता दिली नाही. त्यांनी राहुल, प्रियांका आणि इतरांचा अपमान केला. शिक्षणमंत्र्यांनी राजीनामा दिल्यानंतरच आम्ही कोणत्याही चर्चेसाठी तयार होऊ.' कर्नाटकचे गृहमंत्री प्रियांक खर्गे यांनी शिक्षणमंत्र्यांची बदली करण्यास नकार देण्याच्या केंद्र सरकारच्या निर्णयावर टीका केली. लाखो विद्यार्थ्यांच्या भविष्यापेक्षा सरकार एका मंत्र्याला प्राधान्य का देत आहे, असा प्रश्न त्यांनी उपस्थित केला. 'धर्मेंद्र प्रधान भारत सरकारसाठी इतके महत्त्वाचे का आहेत?' प्रियांक खर्गे म्हणाले, 'जर सरकारला अजूनही विद्यार्थ्यांच्या भावना समजत नसतील, तर ही अत्यंत दुर्दैवी बाब आहे. धर्मेंद्र प्रधान भारत सरकारसाठी इतके महत्त्वाचे का आहेत? ते प्रधानमंत्री, गृहमंत्री किंवा मंत्रिमंडळापासून कोणती रहस्ये लपवत आहेत? ते इतके अपरिहार्य आहेत का की लाखो विद्यार्थ्यांचे दुःख असूनही सरकार एका जबाबदार मंत्र्यालाही पदावरून दूर करू शकत नाही? हे माझ्या आकलनापलीकडचे आहे.

विद्यार्थ्यांच्या समर्थनार्थ ठाकरे बंधू २६ जुलै रोजी मुंबईत आंदोलन

मुंबई : महाराष्ट्रातील विद्यार्थी आंदोलनांच्या पार्श्वभूमीवर, शिवसेना (यूबीटी) प्रमुख उद्धव ठाकरे आणि महाराष्ट्र नवनिर्माण सेना (मनसे) प्रमुख राज ठाकरे यांनी २६ जुलै रोजी मुंबईत संयुक्त आंदोलनाची घोषणा केली आहे. विद्यार्थी आणि त्यांच्या पालकांची नाराजी सरकारपर्यंत पोहोचवण्यासाठी हे आंदोलन केले जाईल, असे त्यांनी सांगितले. मुंबईत आयोजित संयुक्त पत्रकार परिषदेत उद्धव ठाकरे म्हणाले की, सरकार विद्यार्थ्यांशी क्रूरपणे वागत आहे, पण आता विद्यार्थी घाबरत नाहीत. ते पुढे म्हणाले की, विद्यार्थी आपल्या हक्कांसाठी जोरदारपणे आवाज उठवत आहेत. दरम्यान, राज ठाकरे म्हणाले की, विद्यार्थी आंदोलन आता इतके व्यापक झाले आहे की सरकारला माघार घेण्यास भाग पडले आहे. त्यांनी असा आरोप केला की, सरकार विद्यार्थ्यांच्या मागण्यांकडे दुर्लक्ष करू शकत नाही.

राज ठाकरे यांनी असा इशाराही दिला की, २६ जुलै रोजी मुंबईत होणाऱ्या शांततापूर्ण आंदोलनात व्यत्यय आणण्याचा प्रयत्न करणाऱ्यांवर कठोर कारवाई केली जाईल. ते म्हणाले, ₹आमच्या शांततापूर्ण आंदोलनात व्यत्यय आणण्याचा प्रयत्न करणाऱ्यांना सोडले जाणार नाही.₹ दोन्ही नेत्यांनी विद्यार्थी आणि त्यांच्या पालकांना मोठ्या संख्येने आंदोलनात सहभागी होण्याचे आवाहन केले. आम्ही तुम्हाला सांगतो की, मे २०२६ मध्ये पेपरफुटीमुळे नीट परीक्षा रद्द झाल्याच्या निषेधार्थ विद्यार्थ्यांनी आंदोलन केले होते. यानंतर, २० जूनपासून जंतर मंतरवर सीजेपीचे आंदोलन सुरू झाले.

विद्यार्थ्यांच्या न्यायासाठी रिपाइंचे उत्तर नागपुरात आंदोलन

कार्यकर्त्यांना पोलिसांनी ताब्यात घेतले

नागपूर : देशभरात स्पर्धा परीक्षांमधील कथित पेपर लीक, शिक्षण व्यवस्थेतील त्रुटी तसेच विद्यार्थ्यांच्या न्याय्य मागण्यांच्या समर्थनार्थ पुकारण्यात आलेल्या महाराष्ट्र बंदला उत्तर नागपुरात रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया (रिपाइं) कार्यकर्त्यांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. आज उत्तर नागपुरातील इंदोरा चौक येथे रिपाइंचे कार्यकर्ते एकत्र आले. त्यांनी व्यापारी व व्यावसायिक प्रतिष्ठानांच्या मालकांना शांततेच्या मार्गाने व्यवसाय बंद ठेवून विद्यार्थ्यांच्या न्यायाच्या लढ्याला पाठिंबा देण्याचे आवाहन केले. त्यानंतर इंदोरा चौक, कमाल चौक, भीमा चौक आणि टेका नाका परिसरात फिरून नागरिक व दुकानदारांशी संवाद साधत आंदोलनाला समर्थन देण्याची विनंती करण्यात आली.

दरम्यान, आंदोलन शांततापूर्ण वातावरणात सुरू असतानाच पोलिसांनी हस्तक्षेप करून रिपाइंच्या कार्यकर्त्यांना ताब्यात घेतले. त्यानंतर सर्व कार्यकर्त्यांना पाचपावली पोलीस ठाण्यात नेऊन काही काळ डिटेन करण्यात आले.

या आंदोलनाचे नेतृत्व रिपाइंचे नेते बाळू घरडे यांनी केले. आंदोलनात बाळू घरडे, राजा नगरारे, कैलास बोंबले, भोजराज रहाटे, कुंदन उके, डॉ. मनोज मेश्राम, राहुल मेश्राम, अमन खोब्रागडे, सक्षम घरडे, अमोल मेश्राम, तेजू पानतावणे, मनोज शेंडे, नन्ना सवाईकर, संदेश खोब्रागडे, दीपक हिवराळे, लहानू बनसोड, सतीश पाटील, शुभम घरडे यांच्यासह अनेक कार्यकर्ते सहभागी झाले. रिपाइंच्या वतीने विद्यार्थ्यांच्या न्याय्य मागण्यांना पाठिंबा देत शिक्षण व्यवस्थेतील भ्रष्टाचार, पेपर लीक प्रकरणे आणि आंदोलन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांवरील दडपशाहीचा निषेध करण्यात आला. विद्यार्थ्यांच्या भवितव्याशी संबंधित प्रश्नांवर सरकारने तातडीने ठोस उपाययोजना कराव्यात, अशी मागणीही यावेळी करण्यात आली

स्मृतिदिन

स्मृतीशेष
कमल (जानकु) निलकंठ बहादूरे
दुसरा स्मृतिदिन
24.7-2026.
विनित
निलकुंड बहादुरे
डॉ.प्रा. पंकज बहादुरे
डॉ. प्रा. सारीका बहादुरे
इंजि. मृणाल बहादुरे
इंजे. माधवी बहादुरे
आयु. धनराज सि. बहादुरे
प्रज्ञा ज्योत बुद्ध विहार, नागपुर
व समस्त पदाधिकारी कार्यकारिणी सदस्य, उपासक, उपासिका

★ ज्वलंत विषयावरील ★
अनमोल संदर्भग्रंथ

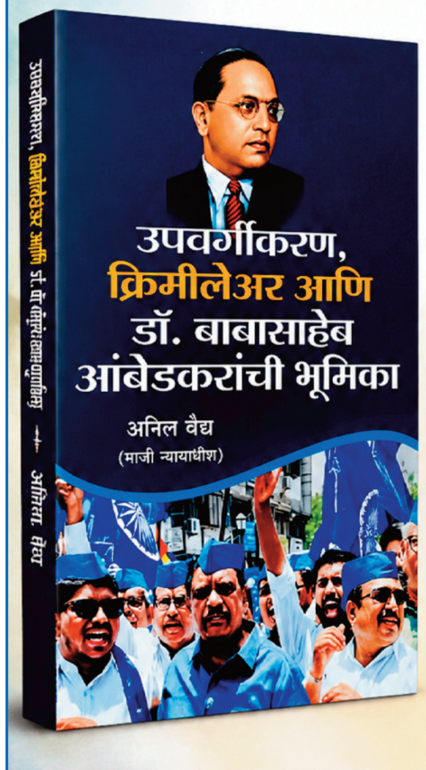

उपवर्गीकरण, क्रिमी लेअर आणि डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांची भूमिका
बहुजन सौरभ कार्यालय, नागपूर येथे उपलब्ध
▶ आजच्या ज्वलंत सामाजिक विषयावर आधारित ह ह अभ्यासपूर्ण, संशोधनाधारित आणि संदर्भसमृद्ध ग्रंथ आता बहुजन सौरभ कार्यालय, नागपूर येथे उपलब्ध आहे.
ही अल्पावधात प्रकाशित दुसरी आवृत्ती आहे.
▶ हा ग्रंथ श्रीराम बनसोड यांनी वाचकांसाठी नागपूर येथे उपलब्ध करून दिला अशून, जिज्ञासू वाचक, चिद्यार्थी, अभ्यासक आणि सामाजिक कार्यकर्त्यांनी बहुजन सौरभ कार्यालयातून हा ग्रंथ अवश्य घ्यावा, असे आवाहन त्यांनी केले आहे.
ग्रंथ उपलब्ध ठिकाण : बहुजन सौरभ कार्यालय १/२, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर - ४४००२७
संपर्क : श्रीराम बनसोड 8208617748
ग्रंथाचे देणगीमूल्य : फक्त ₹60
कार्यालय मो. नं. 9422860648

24 July 2026 page 02_Layout 1 23-07-2026 05:03 PM Page 1

बहुजन सौरभ संपादकीय

जनतेचा उद्रेक की व्यवस्थेचे अपयश?

लोकशाही म्हणजे केवळ निवडणुका नव्हेत. लोकशाही म्हणजे जनतेचा आवाज ऐकणारी व्यवस्था, अन्यायाविरुद्ध उभे राहण्याचा अधिकार आणि प्रत्येक नागरिकाला न्याय मिळेल, याची घटनात्मक हमी. संसद, न्यायपालिका आणि प्रशासन या तीन संस्थांवर लोकांचा विश्वास असेपर्यंत लोकशाही जिवंत राहते. पण ज्या दिवशी या तिन्ही संस्था जनतेपासून दूर जातात, त्या दिवशी लोकशाहीचा मृत्यू सुरू होतो. देशात कोणताही नागरिक किंवा विद्यार्थी जन्मतः आंदोलनकर्ता नसतो. तो शिक्षण, रोजगार, सुरक्षित जीवन आणि सन्मानाने जगण्याचे स्वप्न पाहतो. जेव्हा त्याच्या प्रश्नांकडे शासन दुर्लक्ष करते, संसदेत त्याचा आवाज दाबला जातो, न्यायालयातून वर्षानुवर्षे न्याय मिळत नाही आणि प्रशासन दडपशाहीचा मार्ग स्वीकारते, तेव्हा तो रस्त्यावर उतरतो. आंदोलन ही जनतेची पहिली पसंती नसते; ती व्यवस्थेच्या अपयशातून निर्माण झालेली अपरिहार्यता असते. आजचा सर्वात गंभीर प्रश्न असा आहे की, लोकशाहीत विरोधी मत मांडणे गुन्हा ठरत चालले आहे का? आंदोलने झाली की लाठीमार, अश्रुधूर, अटक आणि गुन्हे दाखल करण्याची स्पर्धा सुरू होते. प्रश्न विचारणाऱ्यांना देशद्रोही, विकासविरोधी किंवा अराजकवादी ठरवले जाते. हा प्रवाह लोकशाहीला बळकट करणारा नसून तिला कमकुवत करणारा आहे. राज्यघटनेच्या कलम १९ ने प्रत्येक नागरिकाला अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य, शांततापूर्ण सभा घेण्याचा आणि संघटना स्थापन करण्याचा अधिकार दिला आहे. हे अधिकार सरकारची कृपा नसून संविधानाने दिलेले मूलभूत अधिकार आहेत. त्यामुळे आंदोलन करणाऱ्या नागरिकांना शत्रूप्रमाणे वागवणे म्हणजे संविधानाच्या आत्म्यालाच आव्हान देणे होय. इतिहास सांगतो की, कोणतीही क्रांती एका दिवसात घडत नाही. वर्षानुवर्षे साचलेला अन्याय, सत्तेचा अहंकार, भ्रष्टाचार, बेरोजगारी, आर्थिक विषमता आणि न्यायव्यवस्थेवरील कमी होत गेलेला विश्वास यामुळेच जनतेचा संताप उफाळून येतो. नेपाळमध्ये राजेशाहीविरोधी आंदोलन, श्रीलंकेत आर्थिक संकटामुळे उभे राहिलेले जनआंदोलन आणि बांगलादेशातील विद्यार्थी आंदोलन ही त्याची उदाहरणे आहेत. प्रत्येक देशाची परिस्थिती वेगळी असली तरी एकच सत्य स्पष्ट होते—जनतेचा आवाज कायम दाबता येत नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी घटनात्मक मार्गांचा पुरस्कार केला. त्यांनी इशारा दिला होता की, लोकशाही केवळ संविधान लिहिल्याने टिकत नाही; ती चालविणाऱ्यांच्या लोकशाही वृत्तीवर टिकते. जर सत्ताधाऱ्यांनी विरोधकांना शत्रू मानले, न्यायसंस्था विलंबित न्याय देऊ लागल्या आणि प्रशासन पक्षपाती बनले, तर संविधानातील शब्द जिवंत राहत नाहीत. हिंसा कधीच योग्य ठरू शकत नाही. कोणत्याही प्रकारच्या हिंसेत समाजाचेच नुकसान होते. परंतु हिंसा रोखण्याची जबाबदारी केवळ जनतेवर टाकून चालणार नाही. लोकशाहीतील संस्थांनी अशी परिस्थितीच निर्माण होऊ न देणे, ही त्यांची प्रथम जबाबदारी आहे. लोकांच्या प्रश्नांकडे वेळेत लक्ष देणे, संवाद साधणे, निष्पक्ष चौकशी करणे आणि न्याय देणे हेच शांततेचे खरे आधार आहेत. सत्ता ही कायमस्वरूपी नसते, पण लोक कायम असतात. सरकार बदलतात, पक्ष बदलतात, पण संविधान आणि लोकशाही टिकली पाहिजे. म्हणूनच सत्ताधाऱ्यांनी टीका ऐकण्याची क्षमता वाढवली पाहिजे. विरोधकांचा आवाज दाबून स्थैर्य निर्माण होत नाही; उलट भविष्यातील अस्थिरतेची बीजे पेरली जातात. आज भारतासमोर उभा असलेला सर्वात मोठा प्रश्न आर्थिक किंवा राजकीय नाही; तर लोकशाही संस्थांवरील विश्वास टिकवण्याचा आहे. संसदेत चर्चा होणे, न्यायालयातून वेळेत न्याय मिळणे, प्रशासन निष्पक्ष राहणे आणि प्रसारमाध्यमे निर्भयपणे प्रश्न विचारणे हीच लोकशाहीची खरी सुरक्षा आहे. जनतेला रस्त्यावर उतरायची हौस नसते. ती शेवटची हाक असते—व्यवस्थेला जागे करण्यासाठी दिलेला इशारा असतो. जर हा इशारा वेळेत समजून घेतला नाही, तर समाजात असंतोष वाढत जातो आणि त्याची किंमत अखेर संपूर्ण राष्ट्राला मोजावी लागते. लोकशाही वाचवायची असेल, तर संसदेचे दरवाजे विरोधी मतांसाठी खुले ठेवावे लागतील, न्यायालयांनी वेळेवर न्याय द्यावा लागेल, प्रशासनाने नागरिकांना शत्रू नव्हे तर लोकशाहीचे मालक मानावे लागेल आणि सरकारने संवादाला दडपशाहीपेक्षा प्राधान्य द्यावे लागेल. कारण लोकशाहीत अंतिम सत्ता कोणत्याही सरकारची नसते—ती जनतेची असते. आणि जेव्हा जनतेचा संयम संपतो, तेव्हा इतिहासाची दिशा बदलते.●●

एका जातीची प्रगती दुसऱ्या जातीच्या मागासलेपणाचे कारण ठरू शकते काय?

वस्तुनिष्ठ आणि सर्वंकष अभ्यास आवश्यक

महाराष्ट्रात अनुसूचित जातींच्या उपवर्गीकरणाचा प्रश्न सध्या चर्चेत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अस्पृश्यतेने पीडित असलेल्या समाजाच्या सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक आणि राजकीय मुक्तीसाठी आयुष्यभर संघर्ष केला. विविध जातींमध्ये विभागलेल्या तत्कालीन अस्पृश्य समाजाला संघटित करून त्यांच्यामध्ये सामूहिक अस्मिता आणि हक्कांची जाणीव निर्माण करण्याचा त्यांचा प्रयत्न होता. त्यामुळे अनुसूचित जातींमधील विविध घटकांनी आपापसात संघर्ष करण्याऐवजी एकत्रितपणे सामाजिक अन्यायाविरुद्ध लढावे, ही त्यांच्या व्यापक चळवळीची दिशा होती. म्हणून उपवर्गीकरण हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या वैचारिक भूमिकेला छेद देणारे आहे. मात्र, महाराष्ट्रात खरोखरच अनुसूचित जातींच्या उपवर्गीकरणाची आवश्यकता आहे काय? याचा निर्णय केवळ काही जातींच्या मागण्या, राजकीय दबाव किंवा सर्वसाधारण आरोपांच्या आधारावर घेता कामा नये. त्यासाठी सर्वप्रथम वस्तुनिष्ठ, शास्त्रीय आणि अद्ययावत आकडेवारीच्या आधारे सखोल अभ्यास होणे आवश्यक आहे. भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद 16(4) मध्ये राज्याच्या सेवांमध्ये पर्याप्त प्रतिनिधित्व नसलेल्या मागासवर्गासाठी आरक्षणाची तरतूद करण्याचा अधिकार राज्याला देण्यात आला आहे. त्यामुळे अनुसूचित जातींच्या अंतर्गत कोणत्या जातीचे सरकारी सेवांमध्ये किती प्रतिनिधित्व आहे, हा उपवर्गीकरणाच्या प्रश्नातील अत्यंत महत्त्वाचा मुद्दा ठरतो. महाराष्ट्रातील अनुसूचित जातींच्या प्रत्येक जातीची लोकसंख्या किती आहे आणि त्या तुलनेत शासकीय व निमशासकीय सेवांमध्ये त्या जातीचे प्रतिनिधित्व किती आहे, याची स्वतंत्र आकडेवारी सर्वप्रथम संकलित केली पाहिजे. विशेषतः वर्ग-1, वर्ग-2, वर्ग-3 आणि वर्ग-4 या प्रत्येक स्तरावरील पदांमध्ये प्रत्येक अनुसूचित जातीचे प्रतिनिधित्व स्वतंत्रपणे तपासले पाहिजे. केवळ एकूण नोकऱ्यांची संख्या पाहून निष्कर्ष काढणे योग्य ठरणार नाही. वरिष्ठ आणि निर्णयक्षम पदांवरील प्रतिनिधित्वाचाही स्वतंत्र अभ्यास आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे केवळ नियुक्त झालेल्या कर्मचाऱ्यांची जातनिहाय आकडेवारी पुरेशी ठरणार नाही. मागील काही दशकांतील विविध भरती प्रक्रियांचा अभ्यास करून त्या-त्या वेळी अनुसूचित जातींसाठी राखीव पदांसाठी कोणत्या जातींच्या किती उमेदवारांनी अर्ज केले, त्यापैकी किती उमेदवार आवश्यक शैक्षणिक व इतर पात्रता धारण करणारे होते, किती उमेदवार परीक्षेला किंवा मुलाखतीला उपस्थित राहिले आणि अंतिमतः किती उमेदवारांची निवड झाली, याचीही जातनिहाय आकडेवारी तपासली पाहिजे. एखाद्या अनुसूचित जातीने आरक्षणाच्या संधींचा अधिक लाभ घेतल्यामुळे दुसऱ्या जातीला पुढे जाता आले नाही, असा आरोप केला जात असेल तर त्या आरोपाचीही आकडेवारीच्या आधारे पडताळणी झाली पाहिजे. महाराष्ट्रातील अनुसूचित जातींच्या यादीतील विविध जातींपैकी संबंधित भरती प्रक्रियेत प्रत्यक्षात किती जातींच्या पात्र उमेदवारांनी अर्ज केले होते, हा प्रश्न अत्यंत महत्त्वाचा आहे. त्या शिवाय आरोप निराधार ठरतात. जर एखाद्या भरती प्रक्रियेत विशिष्ट जातीचा पात्र उमेदवार अर्जदार म्हणूनच उपलब्ध नसेल, तर त्या जागेवर निवड झालेल्या दुसऱ्या अनुसूचित जातीच्या उमेदवाराने पहिल्या जातीचा हक्क हिरावून घेतला किंवा तिला जाणीवपूर्वक मागे ठेवले, असा सरसकट निष्कर्ष काढणे योग्य ठरणार नाही. निवड ही अर्ज केलेल्या आणि पात्र ठरलेल्या उमेदवारांमधूनच होत असते. त्यामुळे अर्जदारांची संख्या, पात्र उमेदवारांची संख्या, परीक्षेतील सहभाग, गुणवत्ता, निवड आणि प्रत्यक्ष नियुक्ती ही संपूर्ण साखळी तपासल्याशिवाय कोणत्या जातीला संधी मिळाली किंवा मिळाली नाही, याचे खरे कारण समजू शकणार नाही.

यासोबतच शिक्षणातील परिस्थितीचाही अभ्यास झाला पाहिजे. प्रत्येक अनुसूचित जातीतील साक्षरतेचे प्रमाण, दहावी-बारावीपर्यंत पोहोचणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे प्रमाण, उच्च शिक्षण घेणाऱ्यांची संख्या, व्यावसायिक शिक्षणातील सहभाग आणि स्पर्धा परीक्षांमध्ये सहभागी होणाऱ्या उमेदवारांची संख्या यांचीही तुलना आवश्यक आहे. कारण सरकारी नोकरीतील कमी प्रतिनिधित्वाचे कारण केवळ आरक्षणाच्या संधींचे कथित असमान वाटप आहे की त्यामागे शिक्षण, आर्थिक परिस्थिती, भौगोलिक मागासलेपणा किंवा इतर सामाजिक अडथळे आहेत, हे शोधणे गरजेचे आहे. म्हणून महाराष्ट्रात अनुसूचित जातींचे उपवर्गीकरण करण्यापूर्वी शासनाने स्वतंत्र आणि निष्पक्ष तज्ज्ञ समिती किंवा मार्फत जातनिहाय लोकसंख्या, शिक्षण, शासकीय सेवांमधील वर्गनिहाय प्रतिनिधित्व, भरती प्रक्रियेतील जातनिहाय अर्जदार व पात्र उमेदवारांची संख्या आणि प्रत्यक्ष निवडीचे प्रमाण यांचा सर्वंकष अभ्यास करावा. हा अहवाल सार्वजनिक करावा आणि त्यावर सर्व संबंधित घटकांना आपली बाजू मांडण्याची संधी द्यावी. उपवर्गीकरणासारख्या गंभीर निर्णयाचा पाया आरोप-प्रत्यारोप किंवा राजकीय धारणा नसून विश्वसनीय आकडेवारी, वस्तुनिष्ठ अभ्यास आणि घटनात्मक निकष हाच असला पाहिजे. त्यानंतरच महाराष्ट्रात अनुसूचित जातींच्या उपवर्गीकरणाची खरोखर आवश्यकता आहे किंवा नाही, याबाबत न्याय्य आणि तर्कसंगत निष्कर्ष काढता येईल. अनुसूचित जातीतील कोणत्या जातीने व्यावसायिक शिक्षणात प्रगती केली आणि कोणती जात मागे राहिली याचा अभ्यास करणे गरजेचे नाही. केवळ शिक्षण घेणे हा काही त्या समूहाच्या संपूर्ण प्रगतीचा विषय होऊ शकत नाही. शिक्षणानंतर त्याला नोकरीही लागली पाहिजे, व्यवसायही लागला पाहिजे. परंतु बौद्धांनी वैद्यकीय आणि मेडिकल शिक्षण अधिक घेतले असा आरोप करून त्याची माहिती घेतल्या जात आहे असे कळते. खरे तर व्यावसायिक शिक्षणातील अधिक प्रतिनिधित्व म्हणजे इतरांना डावलले, असा निष्कर्ष योग्य ठरेल काय?

अनिल वैद्य
माजी न्यायाधिश
मो. 9657758555

जर बौद्ध किंवा चर्मकार समाजातील विद्यार्थी वैद्यकीय अथवा अभियांत्रिकी शिक्षणात संख्येने अधिक दिसत असतील, तर केवळ त्या आकडेवारीच्या आधारावर या समाजांनी अनुसूचित जातींमधील इतर जातींच्या शैक्षणिक संधी हिरावून घेतल्या किंवा त्यांना पुढे जाऊ दिले नाही, असा निष्कर्ष काढणे न्याय्य ठरणार नाही. त्यासाठी संपूर्ण प्रवेश प्रक्रियेचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे. वैद्यकीय शिक्षणाच्या प्रवेशासाठी संबंधित काळात आवश्यक असलेल्या प्रवेश परीक्षेत आणि सध्या लागू असलेल्या NEET-UG परीक्षेत अनुसूचित जातींमधील कोणकोणत्या जातींच्या किती विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला? त्यापैकी किती विद्यार्थी पात्र ठरले? किती विद्यार्थ्यांनी प्रवेशासाठी अर्ज केला? किती विद्यार्थ्यांनी समुपदेशन प्रक्रियेत सहभाग घेतला? आणि अखेरीस कोणत्या जातींच्या किती विद्यार्थ्यांना प्रवेश मिळाला? याची जातनिहाय आकडेवारी तपासली पाहिजे. त्याचप्रमाणे अभियांत्रिकी शिक्षणासाठी MHT-CET किंवा त्या-त्या काळात लागू असलेल्या प्रवेश प्रक्रियेत कोणत्या अनुसूचित जातींच्या किती विद्यार्थ्यांनी परीक्षा दिली, किती विद्यार्थी पात्र ठरले आणि किती विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष प्रवेश प्रक्रियेत सहभाग घेतला, याचाही अभ्यास आवश्यक आहे. समजा, अनुसूचित जातींसाठी उपलब्ध असलेल्या वैद्यकीय किंवा अभियांत्रिकीच्या जागांसाठी काही जातींच्या विद्यार्थ्यांनी मोठ्या संख्येने प्रवेश परीक्षा दिली, आवश्यक पात्रता प्राप्त केली आणि प्रवेश प्रक्रियेत सक्रिय सहभाग घेतला; तर त्या विद्यार्थ्यांची निवड होणे ही स्वाभाविक बाब आहे. दुसरीकडे, ज्या जातीचे विद्यार्थी आवश्यक शैक्षणिक पात्रतेपर्यंत पोहोचू शकले नाहीत, प्रवेश परीक्षेला बसले नाहीत किंवा पात्र ठरूनही प्रवेश प्रक्रियेत सहभागी झाले नाहीत, त्या जातीचे व्यावसायिक शिक्षणातील प्रतिनिधित्व कमी राहण्यामागील कारणांचा स्वतंत्रपणे शोध घेतला पाहिजे. अशा परिस्थितीत केवळ 'बौद्ध समाजाची मुले मेडिकल आणि इंजिनिअरिंगमध्ये जास्त आहेत' किंवा 'चर्मकार समाजाने आरक्षणाचा अधिक लाभ घेतला' असे म्हणून त्या समाजांना दोषी ठरवणे वस्तुनिष्ठ किंवा न्याय्य ठरणार नाही. खरा प्रश्न असा विचारला पाहिजे की, ज्यांचे प्रतिनिधित्व कमी आहे, त्या समाजातील विद्यार्थ्यांना प्राथमिक आणि माध्यमिक शिक्षणापासून उच्च शिक्षणापर्यंत पोहोचण्यात कोणते अडथळे आले? त्यांना स्पर्धा आणि प्रवेश परीक्षांसाठी आवश्यक शैक्षणिक वातावरण, मार्गदर्शन आणि सुविधा मिळाल्या काय? त्यांनी प्रवेश परीक्षांमध्ये किती प्रमाणात सहभाग घेतला आणि त्यातील किती विद्यार्थी पात्र ठरले? म्हणून उपवर्गीकरणासाठी शैक्षणिक प्रतिनिधित्वाचा आधार घेताना केवळ 'कोणत्या जातीचे किती विद्यार्थी मेडिकल किंवा इंजिनिअरिंगमध्ये आहेत' एवढी अंतिम आकडेवारी पाहणे अपुरे आहे. त्याऐवजी पात्रता धारण करणारे विद्यार्थी प्रवेश परीक्षेसाठी अर्ज प्रत्यक्ष परीक्षा देणारे विद्यार्थी पात्र/उत्तीर्ण विद्यार्थी प्रवेशासाठी अर्ज व समुपदेशनातील सहभाग प्रत्यक्ष प्रवेश या संपूर्ण प्रक्रियेचा जातनिहाय आणि कालखंडनिहाय अभ्यास झाला पाहिजे. जर एखाद्या समाजाचे प्रतिनिधित्व कमी असेल, तर त्या समाजाला पुढे आणण्यासाठी विशेष शैक्षणिक योजना, दर्जेदार शिक्षण, मोफत प्रशिक्षण, प्रवेश परीक्षा मार्गदर्शन, वसतिगृहे आणि इतर सहाय्य उपलब्ध करून देणे हा एक उपाय असू शकतो. परंतु कोणतीही सखोल आकडेवारी न तपासता एका अनुसूचित जातीच्या शैक्षणिक प्रगतीला दुसऱ्या अनुसूचित जातीच्या मागासलेपणासाठी जबाबदार धरणे योग्य ठरणार नाही. म्हणूनच उपवर्गीकरणाचा निर्णय घेण्यापूर्वी 'कोणाला किती मिळाले?' एवढाच प्रश्न न विचारता 'कोणी किती सहभाग घेतला, किती पात्र ठरले, कोणत्या अडथळ्यांमुळे काही समूह मागे राहिले आणि त्यासाठी नेमके कोणते उपाय आवश्यक आहेत?' या प्रश्नांचीही वस्तुनिष्ठ उत्तरे शोधली पाहिजेत. संविधानाच्या अनुच्छेद 46 नुसार कल्याणकारी योजना राबविण्यात याव्यात. मागे राहिलेल्यांसाठी राबवाव्यात. पण गरज नसताना उपवर्गीकरण करू नये.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अस्पृश्यतेने पीडित असलेल्या समाजाच्या सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक आणि राजकीय मुक्तीसाठी आयुष्यभर संघर्ष केला. विविध जातींमध्ये विभागलेल्या तत्कालीन अस्पृश्य समाजाला संघटित करून त्यांच्यामध्ये सामूहिक अस्मिता आणि हक्कांची जाणीव निर्माण करण्याचा त्यांचा प्रयत्न होता. त्यामुळे अनुसूचित जातींमधील विविध घटकांनी आपापसात संघर्ष करण्याऐवजी एकत्रितपणे सामाजिक अन्यायाविरुद्ध लढावे, ही त्यांच्या व्यापक चळवळीची दिशा होती. हे विसरू नये. एका जातीची प्रगती दुसऱ्या जातीच्या मागासलेपणाचे कारण होऊ शकत नाही.●●

पेटले हे रान, पाहवे ना डोळा!

युवक व तरुणाई सध्या अस्वस्थ आहे. हताश, निराश, उद्विग्न आहे. कमालीची संतप्त आहे. दिवसरात्र अभ्यास करून बेरोजगारीची अवदशा सतावते. कोठेही आशेचे किरण दिसत नाही. धर्मांध दांभिक बदफैली राजसत्ता विज्ञान सोडून अज्ञानाची पेरणी करते. सारेच वैतागले. कुणाला काही सुचत नाही. विकलेले प्रतिनिधी बैलोबा झाले. समाजहित,राष्ट्रहित बुद्धिपलिकडे गेले. मंदिरात चोऱ्या करणारे माजले. निवडून आलेले कमिशनबाजित मश्गूल आहेत. तडीपार, अशिक्षित, अंधश्रद्धाळू राजसत्तेला ग्लानी आणतात. सर्वसामान्यांची सासेहोल्पट आहे. पेट्रोलमध्ये इथेनॉल टाकून गाड्यांची वाट लागणार. आधी टोल टॅक्सने मारली. आता रोड फाटत आहेत. तेथे सापांचे अधिराज्य स्थान होत आहे. पुल कोसळत आहेत. काही मूर्खपणे बनवून तोडतात. सांगायचे कोणाला? ऐकेल कोण? हेच काय रामराज्य? आता मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना चिरडून टाकले जाते. ल्याटरल एन्ट्री विचित्र आहे. ओम बिडलाची मुलगी डायरेक्ट वर. अमित शाहचा मुलगा इंडियन क्रिकेटचा शहेनशहा. मागे संरक्षण मंत्र्याने विदेशातून विकत घेतलेल्या विमानाला मिर्ची निंबू बांधला. आता इस्रो सायंटिस्ट सामुदायिक राजीनामे देत आहेत. चौकाचे, स्मशानाचे अद्वातद्वा सुशोभीकरण करताना एकाही राजकीय पक्षांच्या नेत्यांना आपल्या निधीतून बेहाल शाळांचे सौंदरिकरण का सुचत नाही. शिक्षक होण्यासाठी लागणाऱ्या ट्रेनिंगपासून अपॉइंटमेंट ते रिटायरेंटमध्ये प्रमोशन ते संस्थावाल्यांचे, पोरे - सूना, नातवंडे, वाढदिसानिमित्त कैक भाडदिवस कंठत पैलतिराचा प्रवास सुरू असतो. जणू मास्तरने हे बिनबोभटपणे सहन करावे. नीट परीक्षा पेपरफुटीने पोरे चिडले. संगनमताने भ्रष्टाचारी व शिष्टाचारी हे चालवित आहेत. त्यांचे आतापर्यंत असेच वर बसले. आता इकडचे डोळेफोड अभ्यासाने गगनभरारी घेतात. गरिबांची फजिती. रामराज्य शंभुकाला शिक्षणास प्रतिबंध आणते. ब्राम्हणशाही, झोटिंगशाही हे त्यांचे वैशिष्ट्य. इथे गांधी मारले जातात. तुमच्या पिढ्या उध्वस्त होणार. कपाळकरंट्या नेत्यांना, प्रतिनिधींना, सत्ताधूरिंना, आता योग्य पद्धतीने योग्य दिशा दाखविण्याची वेळ आली आहे.●●

डॉ. मुकुंद मेश्राम
मो. 9923522083

सत्ता नियंत्रणात ठेवण्यासाठी पत्रकाराची लेखणी खंजीरासारखी तीक्ष्ण असायला हवी. पण आजकाल अनेक पत्रकार सत्तेचे गुलाम झाले आहेत किंवा भीतीने गप्प बसले आहेत. मध्य प्रदेशातील व्यापम घोटाळा आठवतो का? तो फार भयंकर होता. त्यात अनेक निरपराध तरुणांना मारण्यात आले, कारण ते भ्रष्टाचार उघड करत होते. हा केवळ भ्रष्टाचार नव्हता, तर सत्तेच्या वरच्या लोकांच्या माफिया सिंडिकेटचा भाग होता. पैशाने, पदाने आणि राजकीय संरक्षणाने मेरिटला पूर्णपणे चिरडले गेले. आज तोच घोटाळा संपूर्ण देशात NEET परीक्षेद्वारे होत आहे. NEET UG 2026 परीक्षा ३ मे रोजी झाली. पण काही दिवसांतच पेपर लीक झाल्याचे समोर आले आणि परीक्षा रद्द करण्यात आली. २३ लाख विद्यार्थी महिनो-महिने रात्रंदिवस मेहनत करत होते. त्यांचे डॉक्टर होण्याचे स्वप्न पुन्हा एकदा भ्रष्टाचाऱ्यांच्या हाती गेले. राजस्थानात छापे पडले. व्हॉट्सॲपवर फिरणारा गेस पेपर खऱ्या पेपरशी जुळला. CBI चौकशी सुरू आहे, काही जणांना अटकही झाली. पण मुख्य प्रश्न आहे - हे लीक एवढ्या मोठ्या प्रमाणात कसे झाले? NTA सारख्या संस्थेवरही हे शक्तिशाली लोक नियंत्रण ठेवतात का? ही पहिली वेळ नाही. NEET आधीही अनेकदा गडबडीत सापडला आहे. यावेळी मात्र घोटाळा खूप मोठा आहे. लाखो विद्यार्थ्यांनी कोचिंग, प्रवास आणि राहण्यासाठी खूप पैसे खर्च केले. गरीब आणि मध्यमवर्गीय कुटुंबांनी कर्ज काढले, स्वप्ने विकली. आता परीक्षा रद्द झाली. पुन्हा परीक्षा घेणार, पण विद्यार्थ्यांचा मानसिक ताण, वेळ आणि मेहनत कोण परत देणार? हे विद्यार्थी भविष्यात चांगले डॉक्टर होऊन देशाची सेवा करणार होते. पण या सिंडिकेट साठी फक्त पैसा आणि सत्ता हवी असते. व्यापम घोटाळ्यातही असेच झाले होते. पैसे देऊन, प्रॉक्सी लावून वैद्यकीय जागा विकल्या गेल्या. लोक मारले गेले, साक्षीदार गायब झाले. आज NEET मध्येही तोच वास येत आहे. सत्ताधारी आणि त्यांचे माध्यम याला "तांत्रिक समस्या" म्हणतात. पण खरी गोष्ट ही आहे की, जेव्हा भ्रष्ट आणि गुन्हेगार लोकांच्या हाती सत्ता येते, तेव्हा देश आणि लोकशाही लुटली जाते. जे या सिंडिकेटचे प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष भागीदार आहेत, ते सत्य बोलत नाहीत. त्यांना भीती वाटते - नोकरी जाईल, केस होईल म्हणून. NEET घोटाळा हा व्यापमपेक्षाही मोठा आणि भयंकर आहे. कारण यात देशाच्या भविष्यातल्या डॉक्टरांचे भविष्य उद्धवस्त होत आहे. विद्यार्थी रस्त्यावर उतरले आहेत, रडत आहेत, आंदोलन करत आहेत. सत्तेला प्रश्न आहे, हा खेळ कधीपर्यंत चालवणार? तरुणांच्या स्वप्नांना भ्रष्टाचाराचे बळी कधीपर्यंत बनवणार? लेखणी आता अधिक धारदार व्हायला हवी.आपण आज गप्प राहिलो तर उद्या आपली मुलेदेखील या सडलेल्या सिस्टमची बळी होतील. NEET रद्द झाला, पण भ्रष्टाचाराची दुर्गंधी अजूनही कायम आहे. याला पूर्णपणे खोडून काढण्याची वेळ आली आहे.●●

प्रसन्ना शहारे
मो. 9890322175

अकलूज चीफ जस्टिस ऑफ इंडिया सूर्यकांत यांनी विद्यार्थी आंदोलकांना 'कॉक्रोच' अशी उपमा दिल्यानंतर अमेरिकेत शिक्षण घेणारे संभाजीनगरचे विद्यार्थी अभिजित दीपके यांनी 'कॉक्रोच' नावाचे सोशल मीडिया पेज सुरू केले. अणुबॉम्बसारख्या संकटातही नष्ट न होणाऱ्या कॉक्रोचप्रमाणे विद्यार्थी भ्रष्ट व्यवस्थेविरुद्ध लढतील, असा संदेश त्यांनी दिला. या पेजला देशभरातून मोठा प्रतिसाद मिळाला. देशात सार्वजनिक सेवांचे वाढते खासगीकरण, शासकीय नोकऱ्यांतील कंत्राटी भरती, नवीन उद्योगनिर्मितीतील अपयश, स्वयंरोजगारासाठी अपुरे आर्थिक साहाय्य आणि वाढती बेरोजगारी यामुळे कोट्यवधी युवकांचे भविष्य अंधारात गेले. अशा परिस्थितीत स्पर्धा परीक्षा आणि व्यावसायिक शिक्षण हाच त्यांच्यासाठी आशेचा किरण राहिला. याच काळात सुमारे २२ लाख विद्यार्थ्यांनी नीट परीक्षा दिली आणि त्यानंतर पेपरफुटीचे वृत्त समोर आले. राष्ट्रीय स्तरावरील परीक्षेवरील विश्वास डळमळीत झाला. या धक्क्यामुळे अनेक विद्यार्थ्यांनी आत्महत्या केल्याचा उल्लेख करण्यात आला. या प्रकरणाची नैतिक जबाबदारी केंद्रीय शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्यावर येत असतानाही केंद्र सरकारने त्याकडे दुर्लक्ष केल्याचा आरोप करण्यात आला. या पार्श्वभूमीवर अभिजित दीपके यांनी अमेरिकेतून भारतात येऊन आंदोलनाची घोषणा केली. लडाखचे सामाजिक कार्यकर्ते व शास्त्रज्ञ सोनम वांगचूक यांनीही विद्यार्थ्यांच्या समर्थनार्थ आंदोलनात सहभाग घेतला. त्यांच्यावर विविध प्रकारचे आरोप करण्यात आले, मात्र जनतेत त्यांच्याबद्दल सहानुभूती असल्याचा दावा करण्यात आला. सुरुवातीला हे आंदोलन फारसे प्रभावी ठरणार नाही, असा सत्ताधाऱ्यांचा अंदाज होता. मात्र देशातील बेरोजगारी, वाढती आर्थिक विषमता, महागाई, शेतकरी, कामगार आणि मध्यमवर्गाच्या वाढत्या अडचणींमुळे जनतेमध्ये असंतोष वाढत गेला. धार्मिक ध्रुवीकरणाच्या राजकारणामुळे सामान्य नागरिकांच्या मूलभूत प्रश्नांकडे दुर्लक्ष होत असल्याची भावना अधिक तीव्र झाली. विद्यार्थ्यांनी प्रचंड मेहनत करूनही त्यांच्या भविष्याबद्दल निराशा निर्माण झाली. त्यामुळे त्यांनी काही मोजक्याच पण महत्त्वाच्या मागण्या मांडल्या. केंद्रीय शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांनी राजीनामा द्यावा, परीक्षा व्यवस्थेत सुधारणा करावी, जबाबदारी निश्चित करावी आणि आत्महत्या केलेल्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबांना नुकसानभरपाई द्यावी, या त्यांच्या प्रमुख मागण्या होत्या. मात्र या मागण्यांनाही शासनाने सकारात्मक प्रतिसाद दिला नाही, असा आरोप करण्यात आला. सोनम वांगचूक यांना ताब्यात घेतल्यानंतर आंदोलन अधिक तीव्र झाले. विशेष म्हणजे या आंदोलनामागे कोणताही मोठा राजकीय नेता नव्हता. देशाच्या विविध भागांतून विद्यार्थी स्वतःच्या खर्चाने जंतरमंतर येथे पोहोचले. अकलूज परिसरातील काही विद्यार्थी-विद्यार्थिनीही आंदोलनात सहभागी झाले. राजाभाऊ खिल्लारे यांची कन्या कु. वैष्णवी खिल्लारे ही आंदोलनात सक्रिय सहभागी झाली होती. ती इंकलाब जिंदाबादबरोबरच जय भीमच्या घोषणाही देत होती. लेखानुसार, ती मातंग समाजातील असून तिचा सहभाग सामाजिक ऐक्याचे प्रतिक म्हणून मांडण्यात आला आहे. संसदेकडे निघालेल्या आंदोलकांवर अश्रुधुराचा मारा, रबरी गोळ्यांचा वापर आणि लाठीमार करण्यात आल्याचा आरोप करण्यात आला आहे. अनेक विद्यार्थी आणि विद्यार्थिनी जखमी झाल्या. वैष्णवीच्या म्हणण्यानुसार पोलिसांनी अत्यंत कठोरपणे कारवाई केली. स्वतःचे संरक्षण करण्यासाठी काही विद्यार्थिनी गुरुद्वारात गेल्या असता तेथेही पोलिस पोहोचल्याचा दावा करण्यात आला आहे. त्यावेळी शीख बांधवांनी गुरुद्वारात पोलिसांना प्रवेश नाकारत विद्यार्थ्यांचे संरक्षण केल्याचा उल्लेख करण्यात आला आहे. युट्यूबर मुक्ता कदम यांच्या व्हिडिओंचा उल्लेख करत आंदोलनादरम्यान काही सुरक्षा दलातील कर्मचारी स्वतः दगडफेक करत असल्याचा आरोप करण्यात आला आहे. तसेच परिसरात दगडांनी भरलेले ट्रक उभे असल्याचेही काही विद्यार्थ्यांनी सांगितल्याचा दावा लेखात आहे. दिल्लीतील कायदा व सुव्यवस्था केंद्र सरकारच्या अखत्यारीत असल्यामुळे या सर्व घटनांची जबाबदारी केंद्र शासनावर असल्याचे मत व्यक्त करण्यात आले आहे. लेखात पुढे पोलिसांच्या लाठ्यांना लोखंडी खिळे लावल्याचा आरोप करण्यात आला असून विद्यार्थ्यांवर जाणीवपूर्वक कठोर कारवाई करण्यात आल्याचे म्हटले आहे. आंदोलनात अनेक विद्यार्थी गंभीर जखमी झाल्याचा उल्लेख आहे. सोशल मीडियावर प्रसारित झालेल्या काही छायाचित्रांचा उल्लेख करत लेखात काही गंभीर दावे करण्यात आले आहेत. या घटनांमधून धार्मिक तणाव निर्माण करण्यासाठी सत्तेचा वापर होत असल्याचा आरोप व्यक्त करण्यात आला आहे. लेखाच्या शेवटी लेखकाचे मत असे आहे की लोकशाही वाचवण्यासाठी अशा घटनांविरोधात देशव्यापी आंदोलनाची गरज आहे. या आंदोलनात सहभागी झालेल्या सर्व विद्यार्थ्यांना त्यांनी सलाम केला असून प्रत्येक नागरिकाने आपल्या परीने लोकशाहीच्या संरक्षणासाठी योगदान द्यावे, असे आवाहन केले आहे. 'देश आणि लोकशाही वाचवा' हा संदेश देत लेखाचा समारोप करण्यात आला आहे.●●

अविनाश टी काले
मो. 9960178273

अस्वस्थ तरुणांचा आक्रोश...!

गेल्या एक महिन्यापासून देशाच्या राजधानी दिल्लीतील जंतर मंतर येथे कॉकरोच जनता पार्टीच्या वतीने (सीजेपी) नीट पेपर लिक आणि केंद्रीय शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याच्या मुद्द्यावर धरणे आंदोलन सुरू आहे. शिक्षण आणि पर्यावरण कार्यकर्ते सोनम वांगचुक यांनी त्याला पाठिंबा जाहीर केला आणि आमरण उपोषणाला सुरवात केली. सीजेपीच्या वतीने वीस जुलाई रोजी संसदेवर मार्च काढण्याची घोषणा करण्यात आली होती. तारीख जवळ येताच केंद्र सरकार ॲक्शन मोडवर आली आणि आंदोलनांकडे दुर्लक्ष करणाऱ्या सरकारला दखल घ्यावी लागली.

सरकार आणि सरकार धार्जिण्या माध्यमांनी या आंदोलनाकडे पूर्णतः दुर्लक्ष करण्याचीच भूमिका घेतली होती. सुरवातीला लोकांची उपस्थितीही दखलपात्र म्हणता येईल अशीही नव्हती. परंतु वांगचुक यांना जबरदस्तीने ज्या पद्धतीने उचलून नेण्यात आले ती पद्धत 'लोकशाहीत सनदशीर मार्गाने आंदोलन करण्याचा हक्क आहे' हे मान्य असणाऱ्या तरुणाईला आवडली नाही आणि वीस तारखेला अभूतपूर्व असा युवा वर्ग संसद मार्च मध्ये सामील होण्यासाठी जंतरमंतरकडे चालू लागला. ही साचलेल्या आक्रोशाची प्रतिक्रिया होती. प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षपणे याची झळ या युवा वर्गाला परीक्षेतील पेपर फूट आणि अन्य गैर मार्गामुळे बसली होती. या विरुद्ध आवाज बुलंद करण्याची संधी त्यांनी साधली. सरकारने मेट्रो, इंटरनेट आणि त्या दिशेने येणारे रस्ते रोखून धरण्याचा प्रयत्न केला. परंतु अभूतपूर्व अश्या युवा गर्दीने लक्ष वेधून घेतले. त्यानंतर सरकार आणि पोलिसांनी केलेली कार्यवाही व्यावसायिक भूमिकेला सुसंगत नव्हती. लोकशाहीचा आत्माच चर्चेत बसतो. ती चौकट बंदिस्त करण्याचा प्रयत्न म्हणजे हुकुमशाहीच. या जेन झीच्या आंदोलनाने पुढच्या आंदोलकांतील भीतीचे सावट दूर केले की नाही हे येणाऱ्या काळात दिसेल.

बुधवार २२ जुलै रोजीच्या दैनिक बहुजन सौरभच्या 'सरकार कुठल्या उद्रेकाची वाट पाहत आहे?' या संपादकीयात चर्चा आणि संवादाचे आवाहन करण्यात आले ते संयुक्तिक आहे. मुळात या सरकारचा संवादातून मार्ग काढण्यावर विश्वासाचे नसल्याची अनेक आंदोलने मागच्या काळातील उदाहरणे आहेत. शाहीनबाग, शेतकरी आंदोलनात ज्या पद्धतीने आंदोलन हाताळण्याची पद्धत अवलंबिली गेली ती लोकशाहीला अनुसरून नव्हती. लोकशाहीत विरोधकांचाही आवाज ऐकला जावा ही प्राथमिक अट आहे. सीजेपी आंदोलनाकडे आधी जाणीवपूर्वक दुर्लक्ष करण्यात आले. मुळात ज्या मध्यमवर्गीय मुलांच्या भवितव्यासाठी हे सुरू होते त्याचा पालकही सुरवातीच्या काळात अनामिक भीतीच्या सावटाखाली आंदोलनात सहभागी होतांना दिसला नाही. त्यामुळे मुख्य धारेतील वृत्त वाहिन्यांनी या आंदोलनाला प्रसिद्धी दिली नाही किंवा दखलही घेतली नाही. वीस जुलाईपर्यंत मात्र सर्वच विरोधी पक्षांनी वांगचुक यांची भेट घेऊन पाठिंब्याची भूमिका जाहीर केली. तर पोलिस अत्याचारा विरोधात विरोधी पक्ष नेता राहुल गांधी यांनी गनिमी पद्धतीने सत्याग्रहाचा मार्ग अवलंबिला. यामुळे गुप्तचर यंत्रणा आणि पोलिस विभागातील समन्वय आणि गुप्त माहिती गोळा करण्याच्या क्षमतेवर एकप्रकारे प्रश्नचिन्ह उभे ठाकले. त्याचबरोबर या पोलिस कारवाई विरोधात देशभरात कोणती प्रतिक्रिया उमटेल याबाबतचे अंदाज बांधण्यातही सरकार अपयशी ठरले. मुंबई, पुणे, नागपूर सह देशभरातील प्रमुख शहरात झालेली आंदोलन त्याची साक्ष देतात.

शिक्षण हा विषय सर्वसामान्य आणि मध्यमवर्गीयांसाठी अत्यंत जिव्हाळ्याचा आहे. खर्चिक होत जाणारे शिक्षण, त्यातील जीवघेणी स्पर्धा, यशासाठी महागडे शिकवणी वर्ग, पेपर फूट आणि त्याबाबतचे उत्तरदायित्व निश्चित न होणे, निराशेतून विद्यार्थ्यांनी केलेल्या आत्महत्या, खाजगी महाविद्यालयात प्रवेशासाठी मोजावी लागणारी अवाढव्य रक्कम, एवढे करूनही काम,नोकरीच्या अपुऱ्या संधी (एका हिंदी राष्ट्रीय दैनिकाच्या वृत्तात चाळीस टक्के पदवीधारक बेरोजगार असल्याची आकडेवारी जाहीर झाली आहे), शैक्षणिक पात्रतेपेक्षा कमी दर्जाचे काम करावे लागणे अशी अनेक कारणे युवकांच्या मनात आक्रोश निर्माण करण्यास कारणीभूत आहेत. त्यावर उपाय योजला जात आहे हे दिसत नाही. सातत्याने होणारी पेपर फूट ही सडलेल्या व्यवस्थेचे लक्षण आहे. भ्रष्टाचाराविरोधात आंदोलन उभे करून सत्तेत आल्यावर कुठलीही सुधारणा झाल्याचे दिसत नाही. प्रकरणे उजागर होत नाहीत एवढेच! त्यामुळे घुसमटून जीव गमावण्यापेक्षा एकदा लढूनच जीव गेला तर बेहत्तर या विचारापर्यंत युवक आले असतील तर तो त्यांचा दोष नाही. सरकारने आत्मपरीक्षणाची संधी म्हणून या आंदोलनाकडे बघितले तर संवादातूनच उत्तरे गवसतील. उत्तरदायित्व निश्चिती आणि संवाद हाच लोकशाहीव्यवस्थेतील सर्वोत्तम मार्ग आहे, हे लक्षात घेणे गरजेचे आहे.●●

अनिरुद्ध कांबळे
मो.9922959770

“ धैर्य आणि संयम हे यशाचे खरे साथीदार आहेत... ”

आंबेडकरी लेखिका : अनुभव आणि आव्हाने

आजच्या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष, विचारमंचावरील मान्यवर, उपस्थित साहित्यप्रेमी, अभ्यासक आणि सर्वांना सस्नेह जय भीम. चौथ्या वैदर्भीय आंबेडकरी साहित्य संमेलनात 'आंबेडकरी लेखिका : अनुभव आणि आव्हाने' या विषयावर विचार मांडण्याची संधी दिल्याबद्दल आयोजकांचे मनःपूर्वक आभार. हा विषय केवळ साहित्यापुरता मर्यादित नसून सामाजिक परिवर्तन, मानवी प्रतिष्ठा आणि समतेच्या संघर्षाचा इतिहास सांगणारा आहे. मराठी साहित्याचा इतिहास मोठा असला तरी आंबेडकरी साहित्याने त्याला नवा विचार, नवी दिशा आणि परिवर्तनवादी आशय दिला. साहित्य हे समाजाच्या विचारांचे प्रतिबिंब असते. समाजात कोणते साहित्य निर्माण होते, कोणते प्रश्न मांडले जातात आणि कोणत्या मूल्यांसाठी संघर्ष केला जातो, यावर त्या समाजाची प्रगल्भता ठरते. म्हणूनच आंबेडकरी साहित्य हे चळवळीचे तसेच जगण्याचेही साहित्य आहे. आज आपण अस्वस्थ काळातून जात आहोत. संविधानिक मूल्यांवर विविध प्रकारची आव्हाने निर्माण होत आहेत. तरुणांच्या भविष्याशी संबंधित प्रश्न, शिक्षणातील अडचणी, सामाजिक विषमता, जातीय तेढ निर्माण करणारे प्रयत्न आणि लोकशाही संस्थांबाबत निर्माण होणारे प्रश्न या सर्व परिस्थितीत न्याय, समता, स्वातंत्र्य आणि बंधुता या मूल्यांचा आवाज अधिक बुलंद करण्याची जबाबदारी आंबेडकरी साहित्यावर आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या 'शिका, संघटित व्हा आणि संघर्ष करा' या संदेशातून तसेच क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या शिक्षणक्रांतीतून आंबेडकरी स्त्री लेखनाची प्रेरणा निर्माण झाली. सुरुवातीला पुरुष लेखकांनी आपल्या अनुभवांना शब्द दिले; परंतु स्त्रियांच्या अनुभवविश्वाला अभिव्यक्त करणारा स्वतंत्र प्रवाह पुढे विकसित झाला. डॉ. बाबासाहेबांनी स्पष्टपणे म्हटले होते, 'मी एखाद्या समाजाची प्रगती त्या समाजातील स्त्रियांनी किती प्रगती केली यावरून मोजतो.' या विचारातून स्त्रीच्या शिक्षणाला, स्वातंत्र्याला आणि समानतेला नवे बळ मिळाले. आंबेडकरी स्त्री लेखन म्हणजे जात, लिंग आणि वर्ग या तिन्ही स्तरांवरील शोषणाविरुद्धचा आवाज आहे. बुद्ध, फुले, शाहू आणि आंबेडकर यांच्या विचारांवर आधारलेले हे साहित्य वैयक्तिक अनुभवातून जन्माला येते; पण त्याचे ध्येय संपूर्ण समाजाचे परिवर्तन हेच असते. फ्रेंच विचारवंत सिमोन द बोव्हा यांनी म्हटले आहे, 'स्त्री जन्मतः नसते, तिला घडविले जाते.' स्त्रीची क्षमता तिच्या लिंगावर नव्हे तर तिला मिळालेल्या संधी, शिक्षण आणि स्वातंत्र्यावर अवलंबून असते. संधी नाकारल्या गेल्या की तिच्या प्रतिभेवर मर्यादा येतात. म्हणूनच हिरा बनसोडे यांच्या कवितेतील वेदना आजही महत्त्वाच्या वाटतात. संघर्ष करणारी स्त्रीच समाजपरिवर्तनाची खरी वाहक असते. आंबेडकरी लेखिकेचा संघर्ष दुहेरी आणि अनेकदा तिहेरी स्वरूपाचा असतो.

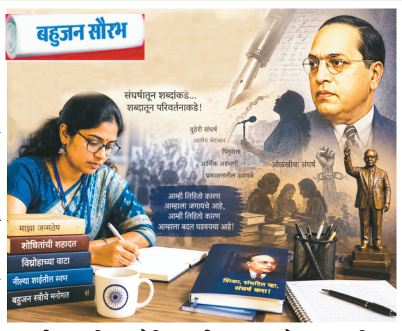

ती पितृसत्तेविरुद्धही लढते आणि जातिव्यवस्थेविरुद्धही. त्यामुळे तिचे अनुभवविश्व इतर लेखिकांपेक्षा वेगळे आहे. तिचे लेखन कल्पनारंजनातून नव्हे तर आयुष्यातील जखमा, अपमान, संघर्ष आणि आत्मसन्मानाच्या लढाईतून जन्माला येते. शांताबाई कांबळे यांचे 'माझ्या जन्माची चित्तरकथा', उर्मिला पवार यांचे 'आयदान' आणि कुमुद पावडे यांचे 'अंतःस्फोट' यांसारखी आत्मकथने केवळ वैयक्तिक कथा नाहीत; ती संपूर्ण समाजाच्या अनुभवांची नोंद आहेत. या लेखिकांनी आपल्या लेखणीतून उपेक्षित समाजाच्या वेदनांना शब्द दिले. माझ्या स्वतःच्या लेखनप्रवासाकडे पाहिले तर सुरुवातीला लेखनाची आवड असूनही संसाराच्या जबाबदाऱ्यांमुळे ती मागे पडली. नागपूरमध्ये आल्यानंतर समाजातील विषमता, तरुणांचे प्रश्न आणि अन्यायाच्या घटना पाहून स्वतःला प्रश्न विचारण्यास सुरुवात झाली. लेखणी हेच परिवर्तनाचे साधन असल्याची जाणीव झाली आणि त्यानंतर सामाजिक प्रश्नांवर सातत्याने लेखन सुरू झाले. त्यामुळे आज या व्यासपीठावर उभे राहण्याचे सामर्थ्य मला लेखनानेच दिले आहे. आंबेडकरी लेखिका ही केवळ साहित्यिक नसून सामाजिक परिवर्तनाची वाहक आहे. जात, गरिबी, उपेक्षा, शिक्षणासाठीचा संघर्ष, आत्मसन्मान आणि मानवी प्रतिष्ठेचा शोध हे तिच्या साहित्याचे प्रमुख विषय आहेत. बेबी कांबळे, शांताबाई कांबळे, कुमुद पावडे, उर्मिला पवार, ज्योती लांजेवार, हिरा बनसोडे, प्रज्ञा दया पवार, शिल्पा कांबळे यांसारख्या लेखिकांनी आंबेडकरी स्त्री साहित्य समृद्ध केले. तसेच सुरेखा भगत, यशोधरा गायकवाड, आशा थोरात, उषा आंबोरे, आशालता कांबळे, कविता मोरवणकर, प्रतिभा अहिरे, उषाकिरण आत्राम, संध्या रंगारी आणि वैचारिक लेखन करणाऱ्या विमल थोरात, नंदा तायवडे, रेखा मेश्राम, मीनाक्षी मून, सुशीला मुलजाधव, अरुणा लोखंडे, विद्या भोरजारे, सुजाता लोखंडे, विशाखा बोरकर, सुषमा पाखरे, माया वासनिक यांचे योगदानही अत्यंत महत्त्वाचे आहे. आज आंबेडकरी लेखिकांसमोर अनेक आव्हाने उभी आहेत. मुख्य प्रवाहातील साहित्यविश्वात अपेक्षित स्थान मिळत नाही. प्रकाशन, वितरण आणि आर्थिक मर्यादांमुळे अनेक सक्षम लेखिकांचे लेखन व्यापक वाचकांपर्यंत पोहोचत नाही. समीक्षेचा अभाव असल्यामुळे अनेक उत्कृष्ट साहित्यकृतींवर आवश्यक संशोधन झालेले नाही. विद्यापीठे आणि संशोधकांनी या साहित्याचा अधिक गंभीरपणे अभ्यास करणे आवश्यक आहे. डिजिटल युगाने लेखनाला नवे व्यासपीठ दिले आहे. सोशल मीडियामुळे विचार अधिक वेगाने पोहोचतात; परंतु त्याचबरोबर ट्रोलिंग, वैचारिक हल्ले आणि चुकीच्या माहितीचाही सामना करावा लागतो. तरीही नव्या पिढीतील अनेक महिला कविता, कथा, संशोधन, ब्लॉग आणि डिजिटल माध्यमांद्वारे आंबेडकरी विचार प्रभावीपणे पुढे नेत आहेत. त्यांना प्रोत्साहन देणे, अभ्यासाची संधी उपलब्ध करून देणे आणि त्यांचे साहित्य समाजापर्यंत पोहोचवणे ही आपली सामूहिक जबाबदारी आहे. शेवटी एवढेच सांगू इच्छिते की आंबेडकरी लेखिका ही केवळ लेखिका नसून सामाजिक परिवर्तनाची साक्षीदार आहे. ती न्याय, समता, स्वातंत्र्य आणि बंधुता या संविधानिक मूल्यांची साहित्यिक प्रतिनिधी आहे. तिच्या लेखणीतून मानवी प्रतिष्ठेचा दीप सतत प्रज्वलित राहील, तोपर्यंत सामाजिक परिवर्तनाची वाटचाल कधीही थांबणार नाही.●●

सरिता सातारडे
मो. 8308853051

अनंतायन
कठीण काळ

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

कधीकधी मनात विचार येतो की, आपले आयुष्य हे आयुष्य नसून एक जबाबदारीचे ओझे आहे. म्हणून आपण जगण्यापेक्षा ते निभावून नेण्यात आपला जास्तीतजास्त काळ खर्ची घालतो. कधीकधी असेही वाटते की, आयुष्याचा परिचय हा अगदी साधासरळ आहे. अश्रू हे वास्तव आहे तर हास्य हा अभिनय आहे. पण पुन्हा हा मनात विचार येतो की, जेव्हा माणूस सर्व बाबतीत हतबल झालेला असतो, तो तुटलेला असतो तेव्हा देखील तो आपले दुःख विसरून हसत असेल तर त्याला जगात कुणीही तोडू शकत नाही. हे हास्य त्याचा आधार बनून धीर देत असते. आयुष्यातला कठीण काळ आपल्याला काही कठोर निर्णय घेणे भाग पाडतो. कठीण काळात घेतलेले हे कठीण निर्णयच एका वळणावर आपले संपूर्ण आयुष्य बदलून टाकतात. म्हणून आपली आजची परिस्थिती कितीही खडतर असली तरी हार मानु नये. कारण उद्या तुम्ही काय बनणार आहात हे तुमचे तुम्हालाही माहीत नसते. जेव्हा कठीण काळ असतो तेव्हा मनात एकच निर्धार करावा की, जर समुद्रात नौका टाकलीच आहे तर मग वादळ आणि लाटांची भिती बाळगून चालणार नाही. समजा असा प्रसंग आला तर आपण आपले डोके शांत ठेवले तर अनुभव नावाचा मित्र आपल्या मदतीला धावून येतो. आयुष्य हे असेच आहे आणि ते असेच असणार हे गृहीत धरूनच येणाऱ्या चढऊताराचा सामना शांततेने आणि संयमाने करावा. आपल्याजवळ असलेला अनुभव, जिद्द, ईच्छा, आत्मविश्वास, चिकाटी, प्रामाणिकपणा हे गुण एकटेपणा जाणवू देत नाहीत. ही सर्व गुण वैशिष्ट्ये आपले दोस्त बनून आपली सावली सारखी साथसंगत करतात. आयुष्याचे हे गमक ज्यांना कळले ते आपल्या अनुभवाचे बोल सांगताना हेच म्हणतील, "जिंदगी समझ आ गई तो, अकेले में मेला, और ना समझ आयीं तो, मेले में अकेला.●●

लोकशाहीला पुन्हा विद्यार्थीच वाचवणार का?

एखाद्या लोकशाहीचा ऱ्हास नेहमी रणगाड्यांच्या आवाजाने सुरू होत नाही. तो अनेकदा शांततेने सुरू होतो. जेव्हा प्रश्न विचारणाऱ्या विद्यार्थ्यांबद्दल समाज उदासीन होतो...

जेव्हा लाठीमाराची दृश्ये काही तास सोशल मीडियावर फिरतात आणि दुसऱ्या दिवशी विसरली जातात...

जेव्हा मुख्य प्रवाहातील माध्यमे आंदोलनापेक्षा वाहतुकीची कोंडी मोठी बातमी मानतात...

आणि जेव्हा नागरिक स्वतःलाच सांगू लागतात - "हे राजकारण आहे; आपल्याला काय करायचे?" तेव्हा लोकशाही बाहेरून मजबूत दिसत असते. पण आतून तिची माती सरकू लागलेली असते. इतिहासात विद्यापीठे ही केवळ पदवी देणारी ठिकाणे नव्हती. ती समाजाच्या विवेकाची प्रयोगशाळा होती. नालंदा जाळली गेली तेव्हा फक्त ग्रंथ जळाले नव्हते; विचार जळले होते. सावित्रीबाई फुले शाळेत जाताना त्यांच्यावर दगड आणि शेण फेकले गेले, ते शिक्षणाविरुद्ध नव्हते; ते प्रश्न विचारण्याच्या अधिकाराविरुद्ध होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना शिक्षणासाठी प्रत्येक पायरीवर अपमान सहन करावा लागला. तरी त्यांनी संघर्षाची सुरुवात तलवारीने नाही, तर पुस्तकाने केली. म्हणूनच त्यांनी दिलेली पहिली हाक होती - "शिका." ही क्रमवारी योगायोग नव्हती.

आज दिल्लीत किंवा देशातील इतर भागांत विद्यार्थी आंदोलन करताना संविधान हातात घेतात. याकडे अनेक जण केवळ राजकीय घटना म्हणून पाहतात. पण माझ्या मते ती त्याहून मोठी सांस्कृतिक घटना आहे. कारण भारतीय इतिहासात प्रथमच संविधान हे फक्त वकिलांचे किंवा न्यायालयांचे पुस्तक राहिलेले नाही. ते विद्यार्थ्यांच्या हातातील नैतिक दस्तऐवज बनले आहे. ही घटना आपण पुरेशी समजून घेतली आहे का? डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी २५ नोव्हेंबर १९४९ रोजी संविधान सभेत 'संवैधानिक नैतिकता'चा उल्लेख केला होता. संविधान टिकवण्यासाठी केवळ कायदे पुरेसे नसतात. संविधानावर विश्वास ठेवणारे नागरिक लागतात. आज जेव्हा विद्यार्थी राज्यघटनेची प्रत उंचावतात, तेव्हा ते केवळ एखाद्या निर्णयाचा विरोध करत नाहीत. ते सत्तेला तिच्याच नैतिक कराराची आठवण करून देत असतात. या क्षणी एक प्रश्न विचारला पाहिजे. सत्तेला विद्यार्थ्यांची भीती का वाटते? कारण विद्यार्थी श्रीमंत असतात म्हणून.नाही. कारण त्यांच्याकडे सत्ता असते म्हणून? नाही. मग? कारण प्रश्न विचारण्याची सवय संसर्गजन्य असते. एक विद्यार्थी प्रश्न विचारतो. मग वर्ग विचारतो. मग विद्यापीठ विचारते. मग समाज विचारू लागतो. आणि विचारणारा समाज कोणत्याही सत्तेसाठी सर्वात कठीण समाज असतो. बुद्धांनी कालाम सुत्त मध्ये सांगितले - "कोणी सांगितले म्हणून, परंपरा आहे म्हणून किंवा ग्रंथात लिहिले आहे म्हणून सत्य मानू नका; स्वतः तपासा." हा उपदेश दोन हजार पाचशे वर्षांपूर्वीचा आहे. पण तो आजच्या विद्यार्थ्यांसाठी लिहिल्यासारखा वाटतो.

नेहा गोडघाटे

विद्यार्थ्यांच्या आंदोलनांकडे पाहताना आपण नेमकं काय पाहत नाही?

प्रश्न विचारणे हे बंडखोरीचे नव्हे; प्रज्ञेचे लक्षण आहे. आजची डिजिटल पिढी आंदोलनाची भाषा बदलत आहे. ती पोस्टर रंगवते. पण ती डेटा देखील गोळा करते. ती घोषणा देते. पण ती थेट प्रक्षेपणही करते. ती रस्त्यावर असते आणि त्याचवेळी इतिहासाचे दस्तऐवजीकरणही करत असते. पूर्वी सत्तेकडे कॅमेरे होते. आज नागरिकांकडे आहेत. हा बदल केवळ तांत्रिक नाही. तो लोकशाहीतील सत्तासंबंध बदलणारा आहे. परंतु प्रत्येक आंदोलनाचे समर्थन करणे हे या लेखाचे उद्दिष्ट नाही. लोकशाहीत मतभेद अपरिहार्य आहेत. एखाद्या आंदोलनाशी असहमती असू शकते. परंतु प्रश्न विचारण्याच्या अधिकाराशी असहमती असू शकत नाही. कारण ज्या दिवशी विद्यार्थ्यांचा आवाज शांत होतो... त्या दिवशी विद्यापीठे शांत होतात. विद्यापीठे शांत झाली की समाज विचार करणे थांबवतो आणि समाज विचार करणे थांबवतो तेव्हा... लोकशाही फक्त निवडणुकांमध्ये उरते. नागरिकांच्या मनात नाही. बहुजन चळवळीचा इतिहास हा प्रश्न विचारण्याचा इतिहास आहे. महात्मा फुले यांनी धर्माला प्रश्न विचारला. सावित्रीबाईंनी शिक्षणव्यवस्थेला प्रश्न विचारला. शाहू महाराजांनी सामाजिक रचनेला प्रश्न विचारला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी संपूर्ण जातिव्यवस्थेलाच प्रश्न विचारला. आजची विद्यार्थी पिढी कोणालाही प्रश्न विचारत असेल, तर तिने या परंपरेची आठवण ठेवली पाहिजे - प्रश्न फक्त मोठा असून चालत नाही. तो अभ्यासपूर्ण, नैतिक आणि लोकशाहीवादीही असला पाहिजे. आजच्या आंदोलनांकडे पाहताना मला सर्वात आशादायी गोष्ट कोणती वाटते? विद्यार्थ्यांच्या हातात दगड नाहीत. त्यांच्या हातात संविधान आहे. लोकशाहीसाठी ही अजूनही आशेची सर्वात मोठी खूण आहे.●●

मी संविधान बोलतो...

होय, मीच भारताचे संविधान. मी केवळ पुस्तकातील काही पाने नाही, तर भारताच्या लोकशाहीचा श्वास आहे. मी या राष्ट्राच्या संघर्ष, आशा, स्वप्ने आणि समानतेच्या ध्येयाचे लिखित रूप आहे. माझ्या प्रत्येक शब्दामागे स्वातंत्र्य सैनिकांचा त्याग, समाजसुधारकांचा संघर्ष आणि न्यायपूर्ण भारताचे स्वप्न दडलेले आहे. माझ्याबद्दल अनेकदा बोलले जाते, माझ्या नावाने शपथा घेतल्या जातात, घोषणा दिल्या जातात; पण मला समजून घेण्याचा प्रयत्न फार कमी जण करतात. माझा जन्म एका दिवसात झालेला नाही. हजारो वर्षांच्या सामाजिक विषमता, अस्पृश्यता, स्त्री-पुरुष भेदभाव आणि अन्यायाविरुद्ध झालेल्या संघर्षातून माझी निर्मिती झाली आहे. भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर देश कोणत्या तत्त्वांवर चालणार, प्रत्येक नागरिकाचे अधिकार काय असतील आणि शासनाच्या अधिकारांवर नियंत्रण कोण ठेवेल, या प्रश्नांची उत्तरे देण्यासाठी संविधान सभेची स्थापना झाली. विविध भागांतून आलेल्या प्रतिनिधींनी सखोल चर्चा करून मला आकार दिला. प्रारूप समितीचे अध्यक्ष डॉ. भीमराव रामजी आंबेडकर यांनी सामाजिक न्याय, कायद्याचे ज्ञान आणि लोकशाहीवरील विश्वास यांच्या आधारे मला सक्षम आणि सर्वसमावेशक बनवले. त्यांनी स्पष्ट सांगितले होते की संविधान कितीही चांगले असले तरी ते चालवणारे लोक चांगले नसतील तर त्याचा उपयोग होणार नाही. २६ नोव्हेंबर १९४९ रोजी मला स्वीकारण्यात आले आणि २६ जानेवारी १९५० रोजी मी भारताच्या शासनव्यवस्थेचा पाया बनलो. मी कोणत्याही एका धर्माचा, जातीचा, भाषेचा किंवा प्रदेशाचा नाही. मी प्रत्येक भारतीयाचा आहे. माझी खरी ताकद माझ्या पुस्तकात नसून नागरिकांच्या विचारात, कृतीत आणि आचरणात आहे. माझ्या उद्देशिकेत मी चार मूलभूत मूल्ये दिली आहेत. न्याय, स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता. हीच माझ्या अस्तित्वाची ओळख आहे. मी प्रत्येक भारतीयाला सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय न्यायाचे आश्वासन दिले. विचार, अभिव्यक्ती, श्रद्धा, धर्म आणि उपासनेचे स्वातंत्र्य दिले. कायद्यापुढे सर्व समान आहेत, हे स्पष्ट केले. जात, धर्म, भाषा, लिंग किंवा जन्माच्या आधारावर भेदभाव करण्यास नकार दिला. मी अस्पृश्यतेला गुन्हा घोषित केला. महिलांना पुरुषांइतकेच समान अधिकार दिले. प्रत्येक मुलाला शिक्षणाची संधी मिळावी, अशी अपेक्षा व्यक्त केली. भारताच्या विविधतेचा सन्मान राखण्यासाठी संघराज्य व्यवस्था स्वीकारली आणि प्रत्येक प्रौढ नागरिकाला मतदानाचा अधिकार दिला. स्वतंत्र न्यायव्यवस्था निर्माण करून नागरिकांचे अधिकार सुरक्षित ठेवण्याची व्यवस्था केली. मी अधिकार दिले, पण कर्तव्यांचीही आठवण करून दिली. राष्ट्रध्वजाचा सन्मान करणे, सार्वजनिक संपत्तीचे संरक्षण करणे, वैज्ञानिक दृष्टिकोन जोपासणे, पर्यावरणाचे रक्षण करणे, स्त्रियांचा सन्मान राखणे आणि देशाची एकता जपणे ही प्रत्येक नागरिकाची जबाबदारी आहे. अधिकार आणि कर्तव्य यांचा समतोल राखल्याशिवाय लोकशाही निरोगी राहू शकत नाही. तरीही आज मला काही प्रश्न अस्वस्थ करतात. समानतेची हमी असूनही भेदभाव का टिकून आहे? अस्पृश्यता कायद्याने संपली असली तरी समाजाच्या मनातून ती पूर्णपणे का गेली नाही? धर्मस्वातंत्र्य असूनही द्वेष आणि हिंसा का वाढते? अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा वापर जबाबदारीने का होत नाही? भ्रष्टाचार, अन्याय आणि सत्तेचा गैरवापर लोकशाहीला कमकुवत का करतो? महिलांना समान अधिकार असूनही त्यांच्यावर अत्याचार होतात. अनेक मुले अजूनही शिक्षणापासून वंचित राहतात. सार्वजनिक जीवनात प्रामाणिकपणाऐवजी स्वार्थाला महत्त्व दिले जाते. निवडणुकांच्या काळात माझा उल्लेख होतो; पण नंतर माझ्या मूल्यांकडे दुर्लक्ष केले जाते. मला कोणत्याही पक्षाशी जोडू नका. मी सत्ताधारी आणि विरोधक दोघांनाही समान नियमांनी बांधतो. लोकशाही केवळ न्यायालयात किंवा संसदेत जिवंत राहत नाही. ती तुमच्या दैनंदिन वागण्यात जिवंत राहते. तुम्ही एखाद्या व्यक्तीशी जात-धर्म न पाहता समानतेने वागता, गरजूला मदत करता, स्त्रीचा सन्मान करता, मुलांच्या शिक्षणाला पाठिंबा देता आणि अन्यायाविरुद्ध लोकशाही मार्गाने आवाज उठवता, तेव्हा मी खऱ्या अर्थाने जिवंत असतो. माझ्या काही अपेक्षा आहेत. विद्यार्थ्यांनी मला केवळ परीक्षेपुरते न शिकता माझ्यामागील मूल्ये समजून घ्यावीत. पालकांनी मुलांना प्रामाणिकपणा, समानता आणि मानवी मूल्यांचे संस्कार द्यावेत. शिक्षकांनी केवळ ज्ञान नव्हे, तर जबाबदार नागरिक घडवावेत. माध्यमांनी सत्य आणि लोकहिताला प्राधान्य द्यावे. न्यायव्यवस्थेने प्रत्येकाला वेळेवर न्याय द्यावा. लोकप्रतिनिधींनी सत्तेला सेवा समजून काम करावे. प्रत्येक नागरिकाने स्वतःच्या अधिकाराबरोबर इतरांच्या अधिकाराचाही आदर करावा. भारताची विविधता ही माझी ताकद आहे. अनेक भाषा, धर्म, संस्कृती आणि परंपरा असूनही आपण एक राष्ट्र आहोत. मतभेद असू शकतात; पण मनभेद नसावेत. पर्यावरणाचे संरक्षण, संविधानिक नैतिकता आणि कायद्याचा आदर ही प्रत्येकाची जबाबदारी आहे. मला केवळ २६ नोव्हेंबर किंवा २६ जानेवारीलाच आठवू नका. मला रोजच्या जीवनात जगा. न्याय, समता, स्वातंत्र्य आणि बंधुता ही मूल्ये तुमच्या वर्तनात उतरवा. माझे संरक्षण न्यायालये किंवा सरकार एकटे करू शकत नाहीत; माझे खरे रक्षक भारतातील जागरूक नागरिक आहेत. मी प्रत्येक भारतीयाला एकच संदेश देतो, लोकशाही ही केवळ मतदानाची व्यवस्था नाही; ती परस्पर सन्मान, संवाद आणि जबाबदारीची संस्कृती आहे. सरकारे बदलतील, काळ बदलेल; पण माझी मूल्ये कायम राहतील.जोपर्यंत प्रत्येक भारतीयाच्या मनात न्याय, समता, स्वातंत्र्य आणि बंधुता जिवंत आहे, तोपर्यंत मीही जिवंत आहे आणि जोपर्यंत मी जिवंत आहे, तोपर्यंत भारताची लोकशाही अभंग राहील.●●

पद्मा बहादुरे
मो. 9405984428

ध्येय निष्ठ मन

आपण सगळे सुर्य मुखी लोक आहोत. उगवत्या सुर्याचे पुजक आहोत. आपण गेलेल्या कालचा विचार करीत नाही. नवे कॅलेंडर बदलावे आणि जुने रद्दीत टाकावे इतके सहज कालचे विचार आपण विसरतो. दरवर्षी निश्चय करतो, ठरवतो आणि नवीन वर्ष सुरू झाले की काय विचार केला होता आपण हा विचारही मनात येत नाही. थोडे अंतर्मुख होऊन विचार केला तर, आपल्याच अंतरंगात डोकावून पाहिले तर स्वतः ला खरेच बदलायची, किंवा आज आताच्या घडीला जगात काय चालले आहे याचा विचार करण्याची गरज आहे असे लक्षात येते. कितीतरी गोष्टी घडत आहेत आजुबाजूला. मन आणि विचार आपण घासून, पुसून स्वच्छ, नीटनेटके, सुबक, चौकोनी चिर्यासारखे करायला पाहिजे. आपण मला काय मिळाले याचाच विचार करतो. पण मी कुणाला काय दिले, काय देऊ शकले असा विचार मनात यायला हवा. आपले विचार पाण्यासारखे असायला हवे. पाणी बघा नम्र, लीन, समर्पण, रुचीचा आग्रह नाही साखर घातली की गोड, मिठ घातले की खारट, लिंबू पिळले की आंबट, पेल्यात ओतले तर उभे, बशीत ओतले तर आडवे, जरा खालची पातळी दिसली की गेले त्या दिशेने. वाटेतील खड्डा मोठा असेल तर संपूर्ण आत्मसमर्पण करणे हेच त्याचे ध्येय. असे आपल्या जीवनाचे ही ध्येय असावे. ध्येय म्हणजेच प्रभुत्व मिळविण्यासाठी, काही आत्मसात करावयाचा अभ्यास. मग तो अभ्यास आपण जो ठरवू तो, अभ्यास या शब्दात दोन शब्द आहेत, 'अभी आणि आस.' म्हणजे काहीतरी चांगले कल्याणकारी करण्याची तळमळ. त्यासाठी ध्येय निष्ठ मनाची जिद्द आणि कसून सराव हा आवश्यक आहे. हे ध्येय निष्ठ मनच आपल्या जगण्याचा अदृश्य कणा बनतो. उदाहरणार्थ जसे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा ध्येय निष्ठ विचार आणि शिवाजी महाराजांच्या विचारांची ध्येय निष्ठता बघावी लागते आणि आत्ताचे उदहारण म्हणजे उपोषणाला बसलेले सोनम वांगचूक. काय ध्येय असावे त्यांचे. स्वतःसाठी नाही पण समाजासाठी ध्येय निष्ठ मन आहे त्यांचे. पेपर फुटीमुळे कितीतरी मुलांचे भविष्य उध्वस्त झाले, किती मुलांनी आत्महत्या केल्या, आपलेही मन द्रवले पाहिजे, आपलाही दृष्टीकोन बदलला पाहिजे. जगात अनेक प्रवास असतील, पण माणूस बनवणारा प्रवास म्हणजे माणूसकी. इथे लहान मोठा असे नसतेच. सुर्य मावळताच एका छोट्याश्या दिव्याचा सुद्धा रूबाब वाढतो. प्रत्येक जण आपापल्या परीने करीतही असेल, प्रत्येक जण बरोबरही असेल, तरी स्वतःसाठी जगणे आणि दुसऱ्यासाठी चांगले वागणे यातच आयुष्याची खरी सुंदरता आहे. ध्येय असले की थकवाही जाणवत नाही, उलटपक्षी हुरूप येतो आणि ध्येय वेडे माणसेच विरश्री प्राप्त करतात. स्पर्धेच्या या युगात प्रत्येकाला धडपडावे लागते, तरी समाजमनाला स्पर्श करणारे आपले मन, आपल्या विचारांनी समाजाला चालणा देणारे विचार, माणूसकीवरील विश्वास दृढ करणारे ध्येय मनात बाळगले तर बरेचसे प्रश्न सुटण्यासारखे असतात. फक्त एकच करावे लागते, मनानेच मनाला प्रश्न विचारावे लागतात. त्यासाठी आपल्या मनाचा प्रामाणिक पणाचा, परखडपणाचा बाणा अंगी बाळगावा लागतो. सिंहाला त्याच्या मस्तकावर लिहावे लागत नाही, त्याच्या डरकाळीतच त्याचे अस्तित्व दिसते. म्हणूनच ध्येय निष्ठ मन कसे असावे. यासाठी - 'खुद से जितने की जिद्द है मुझे मै भिड नही हु दुनिया की, मेरे अंदर एक जमाना है हेही तितकेच महत्वाचे.●●

मंदाकिनी काकडे,
मो. 8600017963

पूर्णा (पूर्णीका)
भिक्षूणी ची ब्राह्मणाबरोबर झालेल्या संवादाचे स्मरण करू या...

श्रेष्ठी अनाथपिंडीकांच्या घरातील दासीची ही मुलगी होती. तथागताच्या उपदेशाने स्त्रोतापन्न प्रतिष्ठित झाली. एके दिवशी पाण्याने शुद्ध मानणाऱ्या उदक शुद्धिक एका ब्राह्मणाला पूर्णीकेने वास्तविक बुद्ध-धर्माच्या मार्गामध्ये आणले. त्यामुळे अनाथपिंडीकाच्या मनात या दासीपुत्रीबद्दल फार श्रद्धा उत्पन्न झाली. त्याने तिला दासत्वातून मुक्त केले. नंतर अनाथपिंडीकांच्या परवानगीने ती भिक्षुणीसंघात प्रविष्ट झाली. पूर्ण ज्ञान प्राप्त करून ब्राह्मणासोबत संवाद करीत आहे. मी पाणी भरणारी होती. सदोदित पाणी भरणे हेच माझे काम होते. मालकिणीच्या शिक्षेच्या भीतीने तिच्या रागाने भरलेल्या शिव्यांनी त्रस्त होऊन मला कडक थंडीमध्येसुद्धा थंड पाण्यात उतरावे लागे. ब्राह्मणा तू कोणाच्या भीतीने भयभीत होऊन कडक थंडीमध्ये खोल नदीपात्रात उतरतोस आणि सारखा थंडीच्या असह्य वेदना सहन करतोस. पूर्णीके तू जानत असूनही मला कारण विचारते? मी पापकर्मांच्या फळांचा नाश करण्यासाठी हे पूण्यकर्म करतो. मनुष्य तारूण्यावस्थेत किंवा वृद्धावस्थेत जी काही वाईट कर्मे करतो, तो त्या स्नानशुद्धीने मुक्त होतो. पूर्णा म्हणाली, पाण्याने जर शुद्ध होत असेल तर जलचर प्राणी नक्कीच स्वर्गात जातील. नदीत स्नान केल्याने जर पूर्व पापकर्मे धुतली जात असतील तर तुझी पूण्यकर्म सुद्धा धुवून वाहून जाणार नाहीत हे कशावरून. हे ब्राह्मणा भयाने पाण्यात उतरुन तू कडक थंडीचे दुःख करण्यापेक्षा तू त्या भयाचा त्याग कर आणी थंडीपbdासून आपल्या देहाचे संरक्षण कर देहाला त्रास देऊ नकोस. मी वाईट मार्गामध्ये पतित झालो होतो. तू मला श्रेष्ठ मार्ग दाखविलास. वर्तमानात किंवा भविष्यकाळात तू पापकर्म करशील. तू कुठेही पळालास तरी तुझी दुःखापासून सुटका होणार नाही. जर तू दुःखाला भीत असशील आणि तुला दुःख अप्रिय वाटत असेल तर तू बुद्ध धर्म आणि संघाला शरण जा, सदाचाराचे पालन कर, ते तुला कल्याणकारक ठरेल. ब्राह्मण बुद्ध धम्म संघाला शरण जातो. मी पंचशीलाचे पालन करेन. पूर्वी मी केवळ नामधारी ब्राह्मण होतो. आता मी खऱ्या अर्थाने ब्राह्मण झालो आहे. तिन्ही विद्यांचा ज्ञाता श्रोत्रिय आणि स्नातक आहे.●●

शारदा पाटील मोटघरे
मो. 8010763645

हक्कांसाठी रस्त्यावर उतरलेली तरुणाई

आपल्या स्वतंत्र भारतात लोकशाही व्यवस्थेतही आंदोलन करावे लागते हीच सर्वात मोठी शोकांतिका आहे. कारण काय? तर देशातील लाखो विद्यार्थ्यांचे भविष्य टांगणीला लागले आहे. प्रत्येक गोष्ट मनमानी पद्धतीने होत आहे. क्रिमीलेयर, उपवर्गीकरण, SIR अशा अनेक निर्णयांमुळे समाजात अस्वस्थता निर्माण झाली आहे. याआधीही जनतेची सहनशक्ती किती आहे याचीच जणू परीक्षा घेतली गेली. कधी रिकाम्या थाळ्या वाजवायला सांगितल्या, कधी रात्रीचे नऊ नऊ वाजता एकाचवेळी दिवे, लाईट बंद करायला सांगितले गेले. नोटबंदीचा निर्णय झाला, त्यानंतर लॉकडाऊन आला. लसीकरणाबाबतही अनेकांना जबरदस्तीचा अनुभव आला. सरकारला जे जे योग्य वाटले ते ते जनतेने करावे, अशीच परिस्थिती निर्माण केली. जनतेचे अक्षरशः हाल हाल करून सोडले! मग यालाच लोकशाही म्हणायचे का? हीच लोकशाही आहे का? लोकशाही म्हणजे जनतेचे मत ऐकणारी व्यवस्था की जनतेवर निर्णय लादणारी व्यवस्था? सर्वच क्षेत्रांचे खासगीकरण होत आहे. रोजगाराच्या संधी कमी होत आहेत. संविधानातील तरतुदींमध्ये बदल होत आहेत. मनमर्जी जीआर काढून कलमे बदलवले जात आहेत. त्यामुळे देश नेमका लोकशाहीकडे चालला आहे की हुकूमशाहीकडे? गेल्या वीस दिवसांपासून सोनम वांगचूक आणि अभिजित दिपके यांच्या नेतृत्वाखाली शांततेने आमरण उपोषण सुरू होते. वीस तारखेला संसदेत जाऊन विद्यार्थ्यांचे प्रश्न आणि मागण्या मांडण्याचा त्यांचा निर्धार होता. मात्र त्याच्या आदल्याच दिवशी, म्हणजे अठरा तारखेला सोनम वांगचूक यांना त्यांच्या इच्छेविरुद्ध बळाचा वापर करून पांढऱ्या चादरीच्या आड घेऊन रुग्णालयात हलविण्यात आले. असे विडिओ बघायला मिळाले. अनेक व्हिडिओंमध्ये त्यांना चादरीच्या आड नेत असल्याचे दिसले. आंदोलनकर्त्यांचा दावा आहे की त्यांना तातडीच्या वैद्यकीय उपचारांची गरज नव्हती, तरीही जबरदस्तीने रुग्णालयात नेण्यात आले. त्याचवेळी आंदोलनस थळावरील स्टेज, पेंडॉल आणि इतर व्यवस्था मुद्दाम विस्कळीत केली. जेणेकरून आंदोलन स्थगित व्हावे. पण आंदोलन तिथे थांबले नाही. अभिजित दिपके यांनी उपोषण सुरूच ठेवण्याचा निर्णय घेतला. सोनम वांगचूक यांच्या पत्नीनेही आंदोलन सुरू राहील, अशी भूमिका घेतली. हजारो विद्यार्थी आणि तरुण दिल्लीत जमा होतच आहेत. लगातार रोज विद्यार्थ्यांचे येणे वाढतच आहे. ऊन, पाऊस, वारा याची कुठलीही तमा न बाळगता उन्हात पण राहावे लागले. आता भरगच्च पावसात भिजत आहेत. तरीही दहा-बारा वर्षांच्या मुलांपासून ते तीस-पस्तीस वर्षांच्या युवकांपर्यंत मोठ्या संख्येने लोक सहभागी होतच आहेत. 'जय भीम' आणि 'इन्कलाब जिंदाबाद'च्या घोषणांनी संपूर्ण दिल्ली दुमदुमून गेली आहे.

हे विद्यार्थी आपल्या हक्कांसाठी संसदेत आवाज उठवण्यासाठी आलेत. त्यांच्या आंदोलनामागील प्रमुख उद्देश म्हणजे NEET परीक्षेतील पेपरफुटी आणि त्यामुळे विद्यार्थ्यांवर झालेला अन्याय. वर्षभर रात्रंदिवस अभ्यास करून घरची आर्थिक परिस्थिती हलाखीची असतानाही कर्ज काढून शेती विकून किंवा दागिने गहाण ठेवून मुलांना परीक्षा द्यावी लागते आणि ऐनवेळी पेपर फुटतो पुन्हा परीक्षा घ्यावी लागते. गरीब कुटुंबांनी पुन्हा पैसा कुठून आणायचा? विद्यार्थ्यांनी पुन्हा त्याच मानसिक तणावातून का जावे? हा प्रश्न अत्यंत गहरा आणि योग्य आहे! याच पेपर फुटीमुळे वीस एकवीस विद्यार्थ्यांनी आत्महत्या केली. याच पार्श्वभूमीवर शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याची मागणी करण्यात येत आहे. खरेतर शिक्षण व्यवस्थेतील या गंभीर त्रुटीची जबाबदारी संबंधित यंत्रणेने स्वीकारायला हवी होती. शिक्षण मंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांनी जबाबदारी स्वीकारून स्वतःच राजीनामा देणे अपेक्षित होते. पण त्याउलट परिस्थिती कठीण केली गेली! वीस तारखेला संसदेकडे शांततेने निघालेल्या विद्यार्थ्यांना संसदेपर्यंत पोहोचूच दिले गेले नाही. आंदोलनकर्त्यांच्या म्हणण्यानुसार आणि सोशल मीडियावर वायरल झालेल्या अनेक व्हिडिओंमध्ये पोलिसांकडून अश्रुधूराचा वापर, लाठीचार्ज आणि इतर कठोर उपाययोजना झाल्याचे दिसले. काही विद्यार्थ्यांनी त्यांना विद्युतप्रवाह (करंट) लागल्याचाही सांगितलेले विडिओ समोर आले आहेत. या कारवाईत अनेक विद्यार्थी जखमी झाले, काहींची डोकी फुटली, हात-पायांना दुखापती झाल्या, तर काही विद्यार्थी बेशुद्ध पडल्याचेही दिसले. काही काळ इंटरनेट सेवाही बंद करण्यात आल्याचे वृत्त समोर आले. शांततेने आपल्या घटनात्मक हक्कांसाठी संसदेकडे चाललेल्या विद्यार्थ्यांवर अशी कारवाई करणे आवश्यक होते का? गरजेचे होते का? त्यांचा आवाज ऐकून घेण्याऐवजी त्यांना अशा पद्धतीने अडवणे हे लोकशाहीला शोभणारे आहे का? लोकशाही म्हणजे केवळ निवडणुका नाहीत. लोकशाही म्हणजे जनतेच्या प्रश्नांना उत्तर देण्याची जबाबदारी. संसद ही जनतेची आहे. मग जनतेला, मुलांना आपल्या प्रश्नांसाठी संसदेत जाण्यापासून रोखले का गेले? विद्यार्थ्यांवर बळाचा प्रयोग करण्याची वेळ का आली? आज देशातील तरुण न्याय, पारदर्शकता आणि समान संधी मागत आहेत. त्यांच्या प्रश्नांची उत्तरे लाठीने, अश्रुधुराने किंवा दडपशाहीने नव्हे, तर संवादातून दिली गेली पाहिजे होती. कारण लोकशाहीची खरी ताकद सत्तेत नाही तर जनतेच्या विश्वासात आहे.●●

मीनाक्षी दमयंती,
मो.8275952542

समता सैनिक दलाचा आरक्षण उपवर्गीकरणास विरोध

नागपूर : आरक्षणाचे उपवर्गीकरण ही संविधान विरोधी कृती असून डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या आरक्षण धोरणाशी विसंगत आहे, त्यामुळे समता सैनिक दलाचा स्पष्ट विरोध आहे, असे वक्तव्य समता सैनिक दलाचे केंद्रीय संघटक मार्शल सुनील सारीपुत्त यांनी केले. डॉ.आंबेडकर सांस्कृतिक भवन, उरूवेला कॉलनी, नागपूर येथे नुकत्याच आयोजित केलेल्या परिसंवादात ते बोलत होते. 'उपवर्गीकरण विशेष गहन समीक्षा' आणि 'एसआयआर व देशातील सामान्य जनता' या दोन परिसंवादाचे आयोजन केले होते. या महत्वपूर्ण विषयांवर चर्चा करण्यासाठी बौध्द, मातंग, वाल्मीकी, चांभार इत्यादी जातींमधील अत्यंत अभ्यासू आणि चळवळीत काम करणाऱ्या विद्वान विचारवंतांना बोलविण्यात आले होते. सगळ्या वक्त्यांनी आरक्षणाच्या उप वर्गीकरणाला ठाम विरोध करत पुढे तीव्र आंदोलन करण्याचा इशारा दिला आहे. याप्रसंगी दिवसभर झालेल्या परिसंवादात अॅड. प्रकाश दार्शनिक, चंद्राभाऊ ठाकरे, किशोर चहांदे, डॉ.मीनाक्षी पानझडे, नसिंगे, स्वप्निल फुसे, प्रबुद्ध साठे, नरेश ताकसांडे, हरीश जानोरकर, डॉ.एस. नसिंगे, मीना भागवतकर, जयश्री थुल, अस्मिता लोखंडे, इत्यादी वक्त्यांनी आपले परखड विचार मांडले. कार्यक्रमाचे संचालन विभा साव आणि आभार प्रदर्शन नुतन शेवाळे यांनी केले.

सरकारी उदासीनतेमुळे अनाथ विद्यार्थिनी प्रज्ञा शिष्यवृत्तीपासून वंचित राहण्याची भीती

नागपूर : महाराष्ट्रातील अनाथ, आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल तसेच विशेष परिस्थितीतील विद्यार्थिनींसाठी सुरू करण्यात आलेल्या 'प्रज्ञा शिष्यवृत्ती' योजनेची पुरेशी जनजागृती न झाल्याने अनेक पात्र विद्यार्थिनी या योजनेच्या लाभापासून वंचित राहण्याची शक्यता व्यक्त करण्यात येत आहे. सामाजिक-कायदेशीर संस्था 'द प्लॅटफॉर्म'ने याबाबत तीव्र चिंता व्यक्त करत राज्य शासन आणि महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरणाकडे शिष्यवृत्ती अर्जाची अंतिम मुदत वाढविण्याची मागणी केली आहे. 'कोल इंडिया लिमिटेड'च्या कॉर्पोरेट सोशल रिस्पॉन्सिबिलिटी (CSR) निधीतून राबविण्यात येणाऱ्या या योजनेअंतर्गत इयत्ता आठवी किंवा त्यापुढील वर्गात शिक्षण घेणाऱ्या पात्र विद्यार्थिनींना सलग चार वर्षे दरवर्षी ५० हजार रुपये शिष्यवृत्ती दिली जाते. दोन्ही पालकांचे निधन झालेल्या, अत्यंत गरीब कुटुंबातील किंवा दिव्यांग पालकांच्या मुलींसाठी ही योजना विशेष लाभदायी आहे. मात्र, या महत्त्वाच्या योजनेची माहिती ग्रामीण आणि शहरी भागातील गरजू कुटुंबांपर्यंत पोहोचलेली नसल्याचा आरोप 'द प्लॅटफॉर्म'ने केला आहे. वर्तमानपत्रे, प्रसारमाध्यमे, सामाजिक जनजागृती मोहीम किंवा सरकारी माध्यमांतून पुरेसा प्रचार न झाल्यामुळे अनेक पात्र विद्यार्थिनी अर्ज करण्यापासून वंचित राहत असल्याचे संस्थेचे म्हणणे आहे. संस्थेचे सदस्य राजीव खोब्रागडे यांनी सांगितले की, राज्य व जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणांना अशा कल्याणकारी योजनांची माहिती नागरिकांपर्यंत पोहोचविण्याची जबाबदारी असतानाही या संदर्भात अपेक्षित कार्यवाही झालेली दिसत नाही. त्यांनी यापूर्वी विधी सेवा प्राधिकरणाशी संपर्क साधून जनजागृती मोहिमेत सहकार्य करण्याची तयारी दर्शविली होती. मात्र प्रतिसाद न मिळाल्याने माहितीच्या अधिकारांतर्गत (RTI) जनजागृती मोहिमेबाबत माहिती मागविण्यात आली असून अद्याप उत्तर प्राप्त झालेले नाही. राजीव खोब्रागडे यांनी भारतीय संविधानाच्या कलम ३९-अचा उल्लेख करत सांगितले की, विधी सेवा प्राधिकरणाचे कार्य केवळ न्यायालयीन मदत देणे नसून, गरीब व वंचित घटकांपर्यंत शासनाच्या कल्याणकारी योजनांची माहिती पोहोचविणे हेही त्यांचे महत्त्वाचे कर्तव्य आहे. प्रशासनाच्या उदासीनतेमुळे अनेक पात्र विद्यार्थिनी अर्ज दाखल करू शकलेल्या नसल्याने २५ जुलै २०२६ ही अंतिम मुदत वाढविण्याची मागणी महाराष्ट्र राज्य विधी सेवा प्राधिकरणाकडे करण्यात आली आहे. दरम्यान, 'द प्लॅटफॉर्म' संस्थेने गरजू विद्यार्थिनींना अर्ज प्रक्रियेसाठी आवश्यक मार्गदर्शन व मदत करण्याची तयारी दर्शविली असून, पात्र अनाथ, आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल किंवा दिव्यांग पालकांच्या मुलींनी तातडीने संपर्क साधून या शिष्यवृत्तीचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन करण्यात आले आहे. याबाबत प्रतिक्रिया देताना राजीव खोब्रागडे म्हणाले, 'प्रज्ञा शिष्यवृत्तीसारख्या महत्त्वाच्या योजनेची माहिती प्रत्येक गरजू विद्यार्थिनीपर्यंत पोहोचणे आवश्यक आहे. जनजागृतीच्या अभावामुळे पात्र मुली लाभापासून वंचित राहू नयेत, यासाठी शासनाने तातडीने प्रभावी प्रचार मोहीम राबवून अर्जाची मुदत वाढवावी.'

घम्मसंगोष्टीत सम्राट अशोकाच्या जीवनकार्यावर लघुनाट्याची प्रभावी प्रस्तुती व आरोग्यदायी जीवनशैली यावर मार्गदर्शन

नागपूर : धम्म संगोष्ठीच्या ४०४ व्या साप्ताहिक सभेत सम्राट अशोक यांच्या जीवनकार्यावर आधारित प्रभावी लघुनाट्य सादर करण्यात आले. संथागार फाउंडेशन निर्मित या लघुनाट्याचे लेखन व संयोजन डॉ. एम. एस. जांभुळे यांनी केले असून दिग्दर्शन डॉ. विना राऊत यांनी केले. या नाट्यप्रयोगातून सम्राट अशोक यांचे जीवनकार्य, बौद्ध धम्माचा स्वीकार, तसेच महेंद्र आणि संघमित्रा यांच्या ऐतिहासिक कार्याचा जिवंत आणि प्रभावी कलात्मक आविष्कार सादर करण्यात आला. प्रेक्षकांनी या सादरीकरणाला उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. लघुनाट्यात डॉ. एम. एस. जांभुळे, मंगला जांभुळे, जया कलहरी, शिल्पा मकेश्वर, वंदना धनविजय, संध्या वारके, नंदा पंचभाई, ज्योत्स्ना पाझारे आणि मनीषा मुनघाटे यांनी विविध भूमिका साकारल्या. सभेतील दुसरे वक्ते आशय दिलीप बौद्ध यांनी 'आरोग्यदायी जीवनशैली' या विषयावर मार्गदर्शन केले. त्यांनी ज्येष्ठ नागरिकांमध्ये वयानुसार वाढणारे निद्रानाश, बद्धकोष्ठता, गुडघेदुखी, वातविकार आणि नैराश्य यांसारख्या समस्यांवर भाष्य केले. या त्रासांपासून दूर राहण्यासाठी नियमित आनंदी राहणे, नियमित ध्यानधारणा करणे, मोबाईलचा मर्यादित वापर करणे, प्रथिनयुक्त आहार घेणे, नातेवाईक व मित्रपरिवाराशी संपर्क ठेवणे तसेच समाजकार्यात सक्रिय सहभाग घेणे आवश्यक असल्याचे त्यांनी सांगितले. कार्यक्रमाची सुरुवात उषा नरेश धोपटे यांनी सादर केलेल्या धम्मगीताने झाली. अल्पोपहाराची व्यवस्था चरिता भुजंग लिहीतकर यांनी सांभाळली. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सुनील रंगारी यांनी केले, तर आभार प्रदर्शन माया सहदेव चव्हाण यांनी केले. मुसळधार पावसातही धम्मप्रेमींची भरघोस उपस्थिती लाभली. धम्मपालन गाथेने सभेची सांगता करण्यात आली.

महत्वाचे

२६ जुलै रोजी महिलांवरील वाढत्या अत्याचारांवर महिला परिषद

नागपूर : 1942 महिला परिषद समिती, संथागार फाउंडेशन आणि नागपूरातील विविध महिला संघटनांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार, दि. २६ जुलै २०२६ रोजी दुपारी २.३० वाजता डॉ. आंबेडकर कॉन्फरन्स हॉल, उर्वेला कॉलनी, नागपूर येथे महिला परिषदेचे आयोजन करण्यात आले आहे. या परिषदेच्या अध्यक्षस्थानी सामाजिक कार्यकर्ते डॉ. संजय शेंडे राहणार आहेत. प्रमुख वक्त्या म्हणून सामाजिक न्याय विभाग, औरंगाबाद येथील उपआयुक्त डॉ. जयश्री सोनकवडे या 'महिलांवरील वाढते अत्याचार' या विषयावर मार्गदर्शन करणार आहेत. तसेच पाली अभ्यासक प्रा. रोमा हर्षवर्धन या 'भिक्षूणीचे विनय' या विषयावर व्याख्यान देणार आहेत. कार्यक्रमाची प्रस्तावना डॉ. एम.एस. जांभुळे करणार असून प्रा. डॉ. सरोज डांगे भूमिका मांडतील. प्रमुख उपस्थिती म्हणून पुष्पा बौध्द उपस्थित राहणार आहेत. तसेच डॉ. सरोज आगलावे आणि प्रा. संध्या राजूरकर यांचीही उपस्थिती लाभणार आहे. कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. माधुरी गायधनी करणार आहेत. या परिषदेस दैनिक बहुजन सौरभ, रमाई महिला मंडळ, टेक ऑफ सिटी, धम्म वर्ग संघ, पिपळा फाटा, पौर्णिमा महिला मंडळ बेसा, राष्ट्रीय पारिवारिक धम्म संगोष्ठी, लुंबिनी महिला बहुउद्देशीय संघ, सम्यक संकल्प संघ, संघर्ष महिला समिती आणि राष्ट्रीय ओबीसी महिला संघ यांचे सहकार्य लाभले आहे. संयोजकांनी महिला तसेच नागरिकांनी मोठ्या संख्येने उपस्थित राहून परिषद यशस्वी करावी, असे आवाहन केले आहे.

जंतर-मंतरवरील नीट विद्यार्थ्यांवरील लाठीचार्जचा रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडियाकडून तीव्र निषेध

नागपूर : दिल्लीतील जंतर-मंतर येथे नीट (NEET) परीक्षा प्रकरणी न्यायाची मागणी करत शांततापूर्ण आंदोलन करणाऱ्या विद्यार्थी-विद्यार्थिनींवर करण्यात आलेल्या लाठीचार्जचा रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडियाचे राष्ट्रीय महासचिव डॉ. राजेंद्र गवई यांनी तीव्र शब्दांत निषेध केला आहे. प्रसिद्धीस दिलेल्या निवेदनात डॉ. गवई यांनी म्हटले आहे की, लोकशाही व्यवस्थेमध्ये प्रत्येक नागरिकाला तसेच विद्यार्थ्यांना शांततेच्या मार्गाने आपले प्रश्न मांडण्याचा घटनात्मक अधिकार आहे. या अधिकाराचा वापर करणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर बळाचा वापर करणे हे लोकशाही मूल्यांना बाधा पोहोचवणारे असून अशा प्रकारची दडपशाही कोणत्याही परिस्थितीत योग्य ठरू शकत नाही. विद्यार्थ्यांच्या न्याय्य मागण्यांची दखल घेऊन त्यांच्या प्रश्नांवर संवादाच्या माध्यमातून तोडगा काढण्याऐवजी प्रशासनाने बळाचा वापर करणे ही चिंताजनक बाब असल्याचे त्यांनी नमूद केले. रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया ही विद्यार्थ्यांच्या न्याय्य, शांततापूर्ण आणि घटनात्मक आंदोलनाच्या पाठीशी ठामपणे उभी असून विद्यार्थ्यांच्या लोकशाही हक्कांचे संरक्षण करण्यासाठी पक्ष कटिबद्ध असल्याचेही डॉ. गवई यांनी स्पष्ट केले.

सिटूतर्फे आशा वर्कर्सचे मुक आंदोलन

नागपूर : सेंटर ऑफ इंडियन ट्रेड युनियन्स (CITU) संलग्न आशा व गटप्रवर्तक कर्मचारी युनियन, नागपूर जिल्ह्याच्या वतीने रविवारी संविधान चौक येथे मुक आंदोलन करण्यात आले. आंदोलना दरम्यान आशा वर्कर्सनी तोंडावर मास्क लावून, हातात तिरंगा ध्वज घेऊन केंद्रीय शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याची मागणी केली. कॉ. राजेंद्र साठे, कॉ. प्रीती मेश्राम आणि कॉ. रंजना पौनीकर यांच्या नेतृत्वाखाली हे आंदोलन पार पडले. आंदोलनात मोठ्या संख्येने आशा वर्कर्स सहभागी झाल्या. आंदोलनाची शांततापूर्ण व वेगळी पद्धत पाहून उपस्थित नागरिक आणि माध्यमांचे लक्ष वेधले गेले. यावेळी बोलतांना कॉ. राजेंद्र साठे यांनी नीट (NEET) प्रश्नपत्रिका गैरव्यवहार प्रकरणाची निष्पक्ष चौकशी करून दोषींवर कठोर कारवाई करावी, तसेच केंद्रीय शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांनी नैतिक जबाबदारी स्वीकारून राजीनामा द्यावा, अशी मागणी केली. यावेळी दिल्लीतील आंदोलनांबाबतही त्यांनी आपली भूमिका मांडत, आंदोलकांवरील कारवाईचा निषेध व्यक्त केला आणि लोकशाही मार्गाने सुरू असलेल्या आंदोलनांना दडपण्याचा प्रयत्न होत असल्याचा आरोप केला. आंदोलनात कॉ. विठ्ठल जुनघरे, कॉ. प्रमोद कावळे, कॉ. उज्वला कांबळे, संजय अंभोरे, नालंदा गणवीर यांच्यासह अनेक पदाधिकारी व आशा वर्कर्स उपस्थित होत्या.

नागपुरात हजारो तरुण आंदोलकांना रात्री अटक

नागपूर : दिल्लीतील जंतरमंतर येथे विद्यार्थी व युवकांच्या आंदोलनावर झालेल्या लाठीहल्ल्याचे तीव्र पडसाद बुधवारी नागपुरात उमटले. सायंकाळी संविधान चौकात हजारो युवक, युवती, महिला आणि नागरिक एकत्र येत केंद्र सरकारविरोधात जोरदार घोषणा दिल्या. विद्यार्थ्यांवर झालेल्या कारवाईचा निषेध करत आंदोलकांनी केंद्रीय शिक्षणमंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांच्या राजीनाम्याची मागणी केली. आंदोलनाला 'नौटंकी' किंवा 'दहशतवादी' संबोधणाऱ्या भाजप नेत्यांच्या वक्तव्यांचाही निषेध करण्यात आला. भर पावसात रात्री अकरा वाजता पर्यंत आंदोलन सुरू होते. पोलिसांनी आंदोलन बंद करण्याच्या सूचना दिल्यावरही आंदोलन न थांबल्याने अखेर पोलिसांनी आंदोलकांना ताब्यात घेतले. यावेळी परिस्थिती काहीशी हाताबाहेर गेली होती. अटक करण्यात आलेल्या आंदोलकांमध्ये तरुणांसह अनेक युवतींचे समावेश होता. आंदोलकांना अटक करण्यात आल्यामुळे पुन्हा कॉक्रोच जनता पार्टीचे आंदोलन चिघळण्याची शक्यता आहे. हजारो युवक हातात तिरंगा, संविधानाच्या प्रती आणि विविध मागण्यांचे फलक घेऊन आंदोलनात सहभागी झाले होते. 'लोकशाही वाचवा', 'विद्यार्थ्यांवरील दडपशाही थांबवा', 'शिक्षण वाचवा', 'धर्मेंद्र प्रधान राजीनामा द्या' अशा घोषणांनी संविधान चौक परिसर दणाणून गेला. आंदोलकांनी दिल्लीतील लाठीहल्ल्याची छायाचित्रे आणि चित्रफीत दाखवत केंद्र सरकार विद्यार्थ्यांचा आवाज दडपण्याचा प्रयत्न करीत असल्याचा आरोप केला. यावेळी वक्ते म्हणाले, " विद्यार्थी परीक्षा व्यवस्थेतील पारदर्शकता, पेपरफुटी, भरती प्रक्रियेतील अनियमितता आणि शैक्षणिक धोरणांबाबत प्रश्न उपस्थित करीत आहेत. या प्रश्नांची उत्तरे देण्याऐवजी त्यांच्यावर लाठीहल्ला केला जात आहे. लोकशाहीमध्ये आंदोलन हा घटनात्मक अधिकार असून त्याला दडपण्याचा प्रयत्न अस्वीकार्य आंदोलनात विविध विद्यार्थी संघटना, युवक संघटना, सामाजिक कार्यकर्ते, महिला आणि ज्येष्ठ नागरिक सहभागी झाले होते.

जंतर मंतरवरील विद्यार्थ्यांवरील लाठीहल्ल्याच्या निषेधार्थ वर्धा बंद

वर्धा : वंचित बहुजन आघाडीच्या नेतृत्वाखाली बजाज चौकातून जिल्हाधिकारी कार्यालयावर आज मोर्चा काढण्यात आला. दिल्ली येथील जंतर मंतरवर आंदोलन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर पोलिसांनी केलेल्या अमानुष लाठीहल्ल्याच्या निषेधार्थ शहरात घोषित महाराष्ट्र बंदला उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला. वंचित बहुजन आघाडीचे राष्ट्रीय अध्यक्ष अॅड. प्रकाश आंबेडकर यांच्या आवाहनानुसार वर्धा जिल्ह्यात वंचित बहुजन आघाडीच्या नेतृत्वात भव्य निषेध मोर्चा काढण्यात आला. जिल्हाध्यक्ष किशोर खैरकार यांच्या नेतृत्वाखाली बजाज चौकातून निघालेल्या या मोर्चात आयटक, आम आदमी पार्टी, विविध विद्यार्थी संघटना, सामाजिक, आंबेडकरी तसेच राजकीय संघटनांचे हजारो कार्यकर्ते सहभागी झाले. शहरातील अनेक व्यापारी प्रतिष्ठानांनी स्वयंस्फूर्तीने बंद पाळत आंदोलनाला पाठिंबा दिला. सकाळी दहा वाजताच्या सुमारास बजाज चौक येथे आंदोलक मोठ्या संख्येने एकत्र आले. हातात तिरंगा ध्वज, संविधानाचे संदेश, महापुरुषांची छायाचित्रे आणि निषेधाचे फलक घेऊन मोर्चाला सुरुवात झाली. मोर्चा सराफा मार्केटसह शहरातील प्रमुख मार्गांवरून पुढे जात जिल्हाधिकारी कार्यालयावर धडकला. दिल्ली पोलिस मुर्दाबाद, इन्कलाब जिंदाबाद, विद्यार्थ्यांना न्याय मिळालाच पाहिजे, संविधानाचा विजय असो अशा घोषणांनी संपूर्ण परिसर दणाणून गेला. आंदोलकांनी जंतर मंतरवर शांततापूर्ण आंदोलन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर पोलिसांनी केलेल्या लाठीहल्ल्याचा तीव्र निषेध नोंदविला. लोकशाही मार्गाने आंदोलन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर बळाचा वापर करणे हा संविधानिक अधिकारांवर आघात असल्याची भावना आंदोलकांनी व्यक्त केली. विद्यार्थ्यांवरील कारवाईची निष्पक्ष चौकशी करून जबाबदार अधिकाऱ्यांवर कठोर कारवाई करावी, अशी मागणीही करण्यात आली. मोर्चा जिल्हाधिकारी कार्यालयावर पोहोचल्यानंतर वंचित बहुजन आघाडीच्या शिष्टमंडळाने जिल्हाधिकाऱ्यांची भेट घेऊन शासनाच्या नावे सविस्तर निवेदन सादर केले. विद्यार्थ्यांवरील लाठीहल्ल्याची उच्चस्तरीय चौकशी करण्यात यावी, दोषींवर कठोर कारवाई करावी, विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेची हमी द्यावी तसेच केंद्रीय शिक्षण मंत्री धर्मेंद्र प्रधान यांनी नैतिक जबाबदारी स्वीकारून तातडीने राजीनामा द्यावा, अशा मागण्या निवेदनातून करण्यात आल्या. मोर्चाला सोशल निर्माण कोरमचे नीरज गुजर, भीम टायगर सेनेचे विशाल रामटेके, भारतीय बौद्ध महासभेचे विशाल मानकर, भीम आर्मी संविधान रक्षक दलचे आशीष सोनटक्के, शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)चे प्रमोद भोमले, भीमा आर्मीचे प्रदीप कांबळे, काँग्रेसचे सुनील कोल्हे, आरपीआय (आंबेडकर)चे महेंद्र बनेश्वर, एमआयएमचे आसिफ खान यांच्यासह विविध संघटनांनी पाठिंबा दिला. विद्यार्थी आणि युवकांचा सहभागही मोठ्या प्रमाणात होता. वर्धा शहरातील मुख्य बाजारपेठांमध्ये बंदचा परिणाम स्पष्टपणे दिसून आला. अनेक व्यापारी प्रतिष्ठाने दिवसभर बंद राहिल्याने व्यवहारांवर काही प्रमाणात परिणाम झाला. मोर्चा शांततेत पार पडला. यावेळी प्रसारमाध्यमांशी बोलताना वंचित बहुजन आघाडीचे जिल्हाध्यक्ष किशोर खैरकार यांनी, विद्यार्थ्यांवर लाठीचार्ज करून त्यांचा आवाज दाबण्याचा प्रयत्न लोकशाहीला मान्य नाही. विद्यार्थ्यांना न्याय मिळेपर्यंत आणि जबाबदारांवर कारवाई होईपर्यंत आमचा संघर्ष सुरू राहील, असे स्पष्ट केले.

शिक्षकाने कॉलर धरून केली मारहाण

शाळकरी मुलगा धक्क्यात

आईच्या तक्रारीनंतर गुन्हा दाखल

नागपूर : आयुष्याला सामोरे जाताना कोवळ्या वयातील मुलांच्या मनातली भीती गळून पडावी, त्यांच्यात विश्वासाचे पंख फुटावेत, यासाठी हक्काची जागा म्हणून शाळेची इमारत ओळखली जाते. पण, १४ वर्षांच्या कोवळ्या मुलासाठी मात्र गांधीबागेतील एक शाळा अपवाद ठरली. नववीत शिकणारा मुलगा गरिबीमुळे आधीच आयुष्याचे चटके सोसत असताना शिक्षकाने अख्ख्या वर्गमित्रांसमोर त्याला कॉलर धरून गुन्हेगारासारखे झोडपून काढल्याने अपमान सोसणाऱ्या शाळकरी मुलाचा स्वाभिमान चिरडला गेला. वर्गासमोर शिक्षकाने ही अपमानास्पद वागणूक दिल्याने मानसिक धक्का बसलेला मुलगा नैराश्यात गेला आहे. शाळेतून घरी परतलेला मुलगा काही केल्या बोलतच नसल्याने हे प्रकरण कोतवाली पोलीस ठाण्यापर्यंत पोहोचले. त्यानंतर पोलिसांनी गंभीर दखल घेत शिक्षकाविरोधात गुन्हा दाखल केला. वर्गासमोर सर्वांच्या देखत झालेल्या अपमानास्पद वागणूक आणि मारहाणीमुळे मुलगा मानसिक धक्क्यात असल्याचे आईने पोलिसांकडे केलेल्या तक्रारीत नमूद आहे. त्यावर कोतवालीचे ठाणेदार प्रशांत जुमडे यांनी गुन्हा दाखल झाल्याच्या वृत्ताला दुजोरा दिला. शिक्षकाने वारंवार विचारणा केली असता १४ वर्षीय मुलाने तुम्ही आमच्यापेक्षा वयाने मोठे आहात, याची माहिती तुम्हीच घेऊ शकता, असे उत्तर दिले. विद्यार्थ्याने दिलेल्या या उत्तराचा राग आल्याने शिक्षकाने त्याच्या शर्टची कॉलर धरून झापडा मारायला सुरवात केली. शिक्षक एवढ्यावरच थांबला नाही. त्याला पहिल्या मजल्यावर नेऊन शिक्षकाने महिला शिक्षिकेसमोरही मारहाण केली. एका साध्या उत्तरामुळे संपूर्ण वर्गासमोर झालेल्या या अपमानास्पद वागणुकीमुळे विद्यार्थ्याला जबर मानसिक धक्का बसला. विद्यार्थ्यांना शिक्षकाकडून अमानुष मारहाण होण्याची ही शहरातील पहिलीच घटना नाही. गेल्या दोन वर्षांत शहरात असे सहा गुन्हे दाखल झाले आहेत. यात वाडी, बेलतरोडी, जरीपटका पोलीस ठाण्यांचा समावेश आहे. शिस्तीच्या नावाखाली विद्यार्थ्यांचा आत्मसन्मान दुखावला जात असल्याने विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षेचा प्रश्न ऐरणीवर आला आहे.

विद्यार्थ्यांनी ध्येयाचे उद्देश ठेवूनच उंच शिखर गाठावे : विनीता साहू

नागपूर : महाराष्ट्र कास्ट्राईब कर्मचारी कल्याण महासंघाच्या वतीने शनिवार दि. १८ जुलै २०२६ ला गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार करण्यात आला. त्या प्रसंगी व मुख्य मार्गदर्शक म्हणून विनीता साहू, अप्पर पोलीस आयुक्त महासंघाचे अध्यक्ष अरूण गाडे हे कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी होते. या प्रसंगी मंचावर प्रमुख अतिथी महणून सुकेशिनी तेलगोटे सह. आयुक्त समाजकल्याण विभाग, डॉ. राज गहलोत, जिल्हा आरोग्य अधिकारी, प्रा. रमेश पिसे, प्रा. राहुल मून, सत्कारमूर्ती डॉ. राजाभाऊ टाकसाळे, संचालक सेंट पॉल ग्रुप, अॅड. सुरेश घाटे, प्राचार्य संयोगिता पाटील, प्रेरणा ज्यु. कॉलेज, रूपेश बागेश्वर, देवेश गोंडाणे, पत्रकार मुकूंद मेंढे यांचा सत्कार करण्यात आला. विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतांना विनीता साहू म्हणाल्या की, विद्यार्थी जीवनात संघर्ष, जिद्द, चिकाटी आणि वेळेचे नियोजन असेल तरच एक चांगला विद्यार्थी समाजात घडू शकतो व तोच विद्यार्थी देशाची सेवा करण्याकरिता तत्पर असतो. डॉ. राजाभाऊ टाकसाळे यांनी विद्यार्थी हा घडवायला पालक व शिक्षकांचे महत्वाचे स्थान आहे आणि विद्यार्थी हा शिस्तबद्ध व आदरप पूर्वक असावा. या प्रसंगी गुणवंत विद्यार्थ्यांना सन्मानचिन्ह, प्रमाणपत्र व फुल देवून गौरवण्यात आले. सुकेशिनी तेलगोटे यांनी विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन करून पुढील वाटचालीकरिता शुभेच्छा दिल्यात. यावेळी महासंघाचे पदाधिकारी गजानन थुल, शामराव हाडके, डॉ. नारायण सुर्यवंशी, यशवंत माटे, विनोद बनसोड, राजेश ढेंगरे, अहिंसक लखोटे, हेमलता डोंगरे, मुकूंद मेंढे, कैलाश खोंडे, नागेश वाहूरवाघ, शितल गडलिंग व अन्य पदाधिकारी उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी अरूण गाडे यांनी आपल्या संदेशात म्हटले की, विद्यार्थी हा थ्रिलींग चॅलेंज असावा. प्रस्तावना संजय सायरे, संचालन सिताराम राठोड व आभार रवि पोथेरे यांनी केले.

ठाकरे यांनी सार्वजनिक बांधकाम विभागातील कोट्यवधींचा निविदा घोटाळा उघडकी

मंत्र्यांचे कारवाईचे निर्देश

नागपूर : पश्चिम नागपूरचे आमदार विकास ठाकरे यांनी सार्वजनिक बांधकाम विभाग, विभाग क्र. १, नागपूर येथील कोट्यवधी रुपयांच्या निविदा गैरव्यवहार, आर्थिक अनियमितता व भ्रष्टाचाराची उच्चस्तरीय चौकशी करण्याची मागणी सार्वजनिक बांधकाम मंत्री शिवेंद्रसिंहराजे भोसले यांच्याकडे केली होती. या निवेदनाची दखल घेत मंत्र्यांनी सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अतिरिक्त मुख्य सचिवांना आवश्यक ती कार्यवाही करण्याचे निर्देश दिले आहेत.

आ. विकास ठाकरे यांनी आपल्या निवेदनात नमूद केले की, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, विभाग क्र. १, नागपूर येथील अभियंत्यांनी नोव्हेंबर २०२५ मधील हिवाळी अधिवेशनाच्या पूर्वकालावधीत तसेच फेब्रुवारी २०२६ या कालावधीत मोठ्या कामांचे जाणीवपूर्वक अनेक तुकडे करून विशिष्ट ठेकेदारांना कामे देणे, स्पर्धा टाळणे, इतर ठेकेदारांना निविदांची माहिती मिळू न देणे आणि शासनाच्या तिजोरीचे आर्थिक नुकसान करणे, या उद्देशाने संगनमताने कार्य केल्याचा गंभीर आरोप करण्यात आला आहे. सुमारे Rs ३ लाखांच्या मर्यादेखाली शेकडो निविदा जाणीवपूर्वक निश्चित करण्यात आल्या. केवळ तीन दिवसांसाठी निविदा मागविण्यात आल्या आणि निविदा प्रसिद्ध झाल्यानंतर अवघ्या पाच दिवसांत कार्यादेशही जारी करण्यात आले. तसेच, काही कामे प्रत्यक्षात न करताच संबंधित कंत्राटदारांच्या नावाने बिले काढून त्यांना देयके अदा करण्यात आली. या सर्व बाबी निविदा घोटाळ्याचे स्पष्ट पुरावे असल्याचे आमदार विकास ठाकरे यांनी प्रसिद्धीपत्रकात नमूद केले आहे. सार्वजनिक बांधकाम विभाग, विभाग क्र. १ यांनी नोव्हेंबर २०२५ ते फेब्रुवारी २०२६ या कालावधीत करण्यात आलेल्या जवळपास सर्वच कामांमध्ये अशाच प्रकारच्या अनियमितता केल्याचा आरोप करण्यात आला आहे. यासंदर्भातील कामाच्या आदेशांच्या (Work Orders) प्रतीही आमदार विकास ठाकरे यांनी मंत्र्यांकडे सादर केल्या. आमदार विकास ठाकरे यांनी संबंधित अभियंत्यांना चौकशी पूर्ण होईपर्यंत निलंबित करणे, मागील सात वर्षांतील सर्व प्रशासकीय मान्यता, अंदाजपत्रके, निविदा प्रक्रिया, कार्यादेश, मोजमाप पुस्तिका, देयके आणि गुणवत्ता तपासणी अहवालांचे स्वतंत्र तांत्रिक व आर्थिक लेखापरीक्षण करणे, प्रत्येक कामाची प्रत्यक्ष स्थळ पाहणी करणे तसेच दोषी अधिकारी, कर्मचारी व ठेकेदारांविरुद्ध फौजदारी कारवाई करून शासनाच्या नुकसानीची वसुली करण्याची मागणी केली आहे. या निवेदनाची गंभीर दखल घेत सार्वजनिक बांधकाम मंत्री शिवेंद्रसिंहराजे भोसले यांनी सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अतिरिक्त मुख्य सचिवांना आवश्यक ती कार्यवाही करण्याचे निर्देश दिले आहेत.

'बार्टी' आणि पोलीस विभागाच्या वतीने पोलीस पाटलांसाठी नागरी हक्क संरक्षण कार्यशाळा

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) आणि पोलीस अधीक्षक, नागरी हक्क संरक्षण विभाग नागपूर परिक्षेत्र यांच्या संयुक्त विद्यमाने पोलीस पाटलांसाठी विशेष कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. पोलीस आयुक्त कार्यालयातील 'पोलीस भवन' सभागृहा ही कार्यशाळा पार पडली. 'अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती (अत्याचार प्रतिबंधक) कायदा १९८९ (सुधारणा २०१५)' अन्वये कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी, जनजागृती आणि गुणवत्तापूर्ण तपास या विषयांवर या कार्यशाळेत मार्गदर्शन करण्यात आले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेस माल्यार्पण करून महिला पोलीस पाटील आणि पोलीस अधिकारी यांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करून कार्यशाळेचे उद्घाटन करण्यात आले. याप्रसंगी संविधानाच्या उद्देशिकेचे सामूहिक वाचन केले. कार्यक्रमाच्या उद्घाटनीय सत्रातील मनोगतात पोलीस अधिक्षक लक्ष्मीकांत पाटील यांनी कार्यशाळेमागील भूमिका विशद केली. तसेच, 'सोशल माध्यमांमुळे नागरिकांमध्ये आपल्या अधिकाराबाबत जागृती झाली आहे आणि त्यांच्या अधिकाराचे संरक्षण करणे हे पोलीस विभागाचे काम आहे. ग्रामीण भागात पोलीस पाटलांच्या प्राथमिक अहवालानुसार तपास केल्या जातो, त्यामुळे आपल्या कामाबाबत तत्परता बाळगावी, जेणेकरून सत्पात्री मदत मिळू शकेल,' असे आवाहन केले. साहाय्यक पोलीस आयुक्त नरेंद्र शिवरे यांनी नागरी हक्क संरक्षण कायद्याची निर्मिती प्रक्रिया आणि त्याची अंमलबजावणी यासंदर्भात माहिती दिली. पोलीस पाटील हा पोलीस विभागाचा कणा असल्याचे नमूद केले, त्यामुळे तपासात आपल्या अधिकारांचा संपूर्ण वापर करून माहिती घेण्यासंबंधी मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी पोलीस अंमलदार अमित भुरे यांनी वाढत्या सायबर गुन्ह्यांविषयी माहिती दिली, तसेच त्या गुन्ह्यांपासून संरक्षणात्मक उपायही सांगितले. सहाय्यक पोलीस निरीक्षक मृणालिनी वंजारी यांनी अंधश्रद्धा निर्मूलन कायद्याबद्दल माहिती दिली, तसेच तपासकार्याबद्दल मार्गदर्शन केले. यावेळी बार्टीचे अनिल वाळके आणि तुषार सूर्यवंशी यांनी बार्टीच्या विविध संशोधन, प्रशिक्षण व कौशल्य विकास योजनांची माहिती दिली. संस्थेच्या विस्तार सेवा, प्रकाशन व प्रसिद्धी विभाग, समतादूत, सवलतीच्या दरातील पुस्तक विक्री आणि बार्टीच्या माध्यमातून वेगवेगळ्या योजनांमधील यशस्वी विद्यार्थ्यांची माहिती त्यांनी दिली. कार्यक्रमाचे आभार साहाय्यक पोलीस निरीक्षक जया लोखंडे यांनी मानले. यावेळी बार्टीचे सलमान शेख, सुनिता झाडे, खुशाल ढाक आणि सरिता महाजन उपस्थित होते. कार्यशाळेत उपस्थित नागरिकांसह १३१ पोलीस पाटलांचा समावेश होता. पोलिसांच्या सक्षमीकरणासाठी राबविण्यात येत असलेल्या नागरी हक्क संरक्षण कायद्याच्या मार्गदर्शनपर कार्यशाळेच्या आयोजनाबद्दल पोलीस पाटील आणि उपस्थित नागरिकांनी 'बार्टी'च्या या उपक्रमाचे कौतुक केले.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एआय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648